احمد هادی مقصودی.

„اَحْکامِ شَرْعِیَّه“

مجموعه سی.

ابتدائی مکتبلرنڭ دورتنچی صنف شاگردلری اوُچوُندر.

قد جمعنا فی هذه المجموعة اکثر المسائل المتعلقة بافعال العباد فی ابوابها الشتی وتتبعنا لذلك اکثر الکتب المعتبرة الفقهیة والاخلاقیة المتداولة. ویحتمل ان بعض المسائل ثبت فی غیر موضعه بسبب الذهول اوالنسیان، فنرجو عن العلماء الکرام ان ینبهونی فیما وجدوه مخالفا للروایات المعتبرة فی آرائهم؛ لعلنا تکرر التتبعات للتصحیح والاصلاح فی الطبعات الاتیة.

سنه ۱۳۳۰ / ۱۹۱۲.

ИЗДАНІЕ ТРЕТЬЕ.
Второе изданіе дозволено цензурою С. Петербургъ 23 февраля 1905 года.

КАЗАНЬ
ЛИТО-ТИПОГРАФІЯ И. Н. ХАРИТОНОВА
1912 г.

بسم الله الرحمن الرحیم

۱) طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِیضَةٌ عَلَی کُلِّ مُسْلِمٍ ومُسْلِمَةٍ ❁ عَنْ أنس رضی الله عنه ❁
معناسی: (شریعت علمینی بلوُرگه طرشو هر بر مسلمان ایرگه‌ده مسلمان خاتوُنغه‌ده فرضدر).

۲) اَلتَّفَقُّهُ فِی الدِّینِ حَقٌّ عَلَی کُلِّ مُسْلِمٍ ❁ عن انس ❁ معناسی: (دین حکملرنده عالم بولو هر بر مسلمانغه تیبیشلی اشدر).

۳) اِنَّ اللّٰه تعالی فرض فرائِض، فلاتضیعوها وحدّ حدودا، فلاتعتدوها وحرّم اشیاء، فلا تنتهکوها وسکت عن اشیاء رحمةً لکم غیر نسیانٍ، فلا تبحثوا عنها ❁ الدار قطنی ❁

معناسی: (تحقیق الله‌تعالی بر نیچه عملرنی فرض قیلدی، پس سز آنی ادا قیلمیچی ضائع قیلماڭز. ودخی بر نیچه چیکار تعیین قیلدی، اول چیکلرنی سز سیچ اوتمه‌ڭز. وینه بر نیچه توُرلی عملری حرام قیلدی، آنلرنی سز هیچ قیلماڭز. ودغی بر نیچه توُرلی اشلر حقنده هیچ بر حکم سوُیله‌مدی. اول اشلرنڭ سوُیله‌نمی قالولری اونوُتلغانلقلرندن توگل، بلکه سزگه مرحمت اوُچوُندر. شریعتده بیان قیلنماغان عملرنڭ حکمینی سز کوب تیکشرمه‌ڭز!)

شریعت

(شریعت) دیمك کشیلرنڭ عملری حقنده اسلام دینی طرفندن بوُیوُرلغان حکملر ونظاملر دیمکدر. شریعت حکملرن بلو هر بــر مؤمن ومسلمانغه فرضدر.

لکن معلومدر که هر بر مسلمانغه شریت حکملرن اُلوغ عربی کتابلردن اوقوب تحصیل قیلو نصیب بولمی. چونکه دنیا معیشتی بلاسی کوب مسلمانی

کسب وهنر عملری ودنیا معامله‌لری ایله شغللنورگه مجبور قیلادر. نی قیلمق کیره‌ك ؟ دنیاده طورديغمزدن دنیا علمی ودنیا معامله‌لری‌ده لازم حتی بر مقداری شرع بوینچه‌ده فرضدر. لکن دنیا معامله‌سی ایله مشغول بولغان کشیلرگه‌ده، فرض بولغان شریعت علمندن بوتونله‌ی محروم قالو هیچ معقول توگلدر. کامل مؤمن ومسلمانمن دیگان کشیگه شریعت حکملرینك هر برسن بلوب طوروهم شریعتده بویورلغان اشلرنی قیلورغه وطییلغان اشلردن صاقلانورغه طرشو بیك تییشلیدر. اوشبو کتاب علمی آزلغی یاکه وقتی طارلغی سببلی الوغ کتابلردن قاراب شریعت حکملرن آکلی آلماغان کشیلر اوچون یازلدی. بونده شریعتنك هر بر مشهور حکملری قسقالق ایله صانالمشلردر. تفصیلله‌ب بلونی استه‌گان کیمسه‌لرگه الوغ کتابلردن قارارغه هر وقت یول آچقدر. باشقه کتابلردن قاراب آکلی آلماسلق کشیلر اوشبو کتاب ایله‌ده کوب فائده حاصل ایته‌چکلری شبهه‌سزدر. خصوصا مکتب شاگردلری بو کتابنی اوقوب هر بر حکملرن خاطرلرینه آلوب قالو تییشلیدرلر. چونکه‌یه‌ش وقتده اوقولغان مسئله‌لرنك کوبسی الوغ بولغاچ‌ده، خاطردن چقمی. چقغانلری‌ده اوقولغان کتابندن تکرار قارالغانده تیز ایسکه توشه. اونوتلغان مسئله‌لرده تکرار کتابدن قایتوب قاری قاری تمام کوکلگه بیکله‌نه.

بنده‌لرنك عمللری سیگز تورلی ایکانی معلومکزدر(*): ۱) فرض، (۲) واجب، ۳) سنت، ٤) مستحب، ۵) مباح، ٦) حرام، ۷) مکروه، ۸) مستکره.

فرض عمللر

فرض ـ شول عملدرکه شریعتده آنی قیلورغه بویورلمشدر. آنی قیلغان کشی ثوابلی بولادر. قیلمی قالدرغان کشی گناهلی بولادر. آنك فرضلغینه اشانماغان کشی ایمانسز بولادر.

فرض عمللر ایکی تورلیدر: برسی (فرض عین) ایکنچیسی (فرض کفایه). فرض عین ـ شول عملدرکه آنی هر بر مؤمن بنده اوزی ادا قیلو تییشلیدر. بر جماعت اچندن بر نیچه کشینك قیلووی ایله باشقه کشیلرنك اوستندن

(*) چونکه بو عمللرنك تعریفلری ومثاللری „عبادات اسلامیه“ نك „عقائد“ اسملی برنچی جزئنده بیان قیلنمش ایدیلر.

تۇشمی . مثلا نماز اوقۇ وروزه طۇتو کبی عمللر فرض عینلردر، که بر نیچه مسلماننک قیلووی ایله بو عمللر باشقه مسلمانلرنک اۇستندن تۇشمیدر هر کم اوزی اۇچۇن اوزی قیلمق تییشلیدر.

فرض کفایه ـ بر جماعتنک مجموعینه قیلو تییشلی بولغان فرضدر. آرالرندن برسی گنه ادا قیلسه‌ده، باشقه‌لرینک اۇستندن تۇشه‌در. یعنی باشقه کیمسه‌لر قیلمی قالسه‌ده، گناهدن قۇتۇلالر. لکن نی قدر کشی قیلسه‌ده، قیلغان بر کشی ثوابلی بولا. اگرده بر جماعت اچندن هیچ بر کشی قیلمی قالسه، شول جماعت اچنده بولغان کشیلرنک هر قایوسی گناهلی بولا. مثلا یتیملرنی وضعیف قارتلرنی ویالغۇز قالغان آوروولرنی تربیه قیلو، میتلرنی دفن قیلو و آنلرغه جنازه نمازی اوقو کبی؛ بو کبی اشلر قایو جماعت اچنده واقع بولسه‌لر، ادا قیلنولری شول جماعتنک عمومینه فرض کفایه بولادر. فقیرلرگه ویتیملرگه یاردم اۇچۇن آچلمش جمعیت خیریه‌لر، مسلمانلرغه مذکور اشلر کبی فرض کفایه بولغان عمللرنك ادا قیلنولری اۇچۇن بیك کیره‌کلی جمعیتلردر.

فرض عین بولغان عمللر

مؤمن ومسلمان بولغان کشیگه فرض بولغان عمللر (۱۰۰)دن آرتقدر.
اۇشبو فرضلردن فرض عین بولغانلری (٥٤)درکه اۇشبولردر:

۱) الله تعالی‌نک بارلغینه وبرلگینه وکورکم صفتلرینه اعتقاد (۱) قیلو
۲) محمد علیه السلام الله تعالی‌نک بزلرگه اسلام دینن اۇیره‌تو اۇچۇن ییبه‌رگان حق پیغمبری دیب اعتقاد قیلو،
۳) اسلام دینینک حقلغینه واسلام دیننده بولغان حکملرنک هر برینک حقلغینه اعتقاد قیلو،
٤) اوزینك مسلمانلغن واسلام دینینک حقلغن تل بله اقرار قیلو،
٥) هر کۇن بیش وقت نماز اوقو،
٦) رمضان آینده هر کۇن روزه طۇتو،
۷) بای کشی فقراغه مالینک زکاتن بیرو،
۸) دولتی یینه‌رلك کشی مکهٔ مکرگه بارۇب عمرنده بر مرتبه (حج) قیلو،

---
(۱) اعتقاد ـــ اشانو وایمان کیترو دیمکدر.

۹) اوسکان آشلقلرینـګ وبچه‌نلرینـګ هم باللرینـګ عشرن فقیرلرگه بیرو،
۱۰) قیلو فرض بولغان عمل وعبادتلرنی اۉیره‌نو،
۱۱) جمعه کۉن جمعه نمازن اوقو،
۱۲) الله تعالی‌نـګ حکملرینه راضی بولو،
۱۳) هر عبادتنی اخلاص ایله الله تعالی اۉچۉن‌گنه قیلو،
۱٤) الله تعالی‌نی ممکن قدر هر وقت ایسده طۉتو (ذکر)،
۱۵) الله تعالی‌دن قورقۉب گناه اشلردن صاقلانو،
۱٦) قیلغان گناهلری اۉچۉن اوکنۉب توبه قیلو،
۱۷) مخلوقاتنی کورۉب الله‌تعالی‌نـګ قدرتن وکامللګن تفکّر قیلو (یعنی اویلاو).
۱۸) بیرګان نعمتلری اۉچۉن الله‌تعالی‌گه شکر قیلو،
۱۹) سببینه کرشکاندن صوڭ هراشنی الله‌تعالی‌نڭ قدرتینه طابشرو (توکّل)
۲۰) اوزینه کیلـګان بـلا وقضالرغـه الله تعالی‌نڭ قضا وتقدیری دیب کوڭلدن راضی بولو (صبر)،
۲۱) نفس آرزوسی کوڭلنی برگناه قیلۉرغه میل قیلدرسه، اول گناهنی قیلودن صاقلانو،
۲۲) سوزده وهر بر اشده طوغریلقده وحقلقده بولو، (صدق وعدالت)
۲۳) محکمه‌ده شاهد بولغان کشی کورګانن طۉغری سۉیله‌و،
۲٤) اوزن وبالا چاغاسن تربیه قیلۉرلق قدر مال کسب قیلو،
۲۵) ضرور قدر طعام آشاو،
۲٦) ضرور قدر صو ذاتی اچو،
۲۷) ضرور قدر کییملر کییو،
۲۸) حقسزلق ایله قولینه کرګان کشی مالن ایه‌سینه طابشرو،
۲۹) وقتنده اوقۉلمی قالغان نمازلرنی قضا قیلو،
۳۰) طۉتلمی قالغان رمضان روزه‌لرن قضا قیلو،
۳۱) نیت بله کرشلـګان رمضان روزه‌سن اختیاری ایله بۉزغان کشی روزه کفارتن اوته‌و،
۳۲) وقتنده بیرلمی قالغان زکات وعشرلرنی بیرو،
۳۳) بۉرچارن اوتی آلماغان کشی اوزی وفات بولغانچی وارثلرینه قالغان مالندن شول بۉرچلرنی اوته‌و بله وصیت ئه‌یتو،

٣٤) وارثلر میتنگ طابشرورغه ئەیتوب قالدرغان بورچلرن اوزلرینه میراث هیچ قالماسلق بولسەده، طابشروب بترو،

٣٥) ایر خاتونن عدللك وطوغریلق بله جبر قیلمیچی تربیه قیلو،

٣٦) ایر خاتونی اوچون اوزینه آیرم بر یورط یا بولمه حاضر قیلو،

٣٧) ایر خاتونن عادتده کیرەکای کییملر بله کییندرو (کسوه)،

٣٨) ایر خاتونن عادتی طعاملر بله طویدرو،

٣٩) بالا آتا وآناسن ممکن قدر خدمت، اطاعت وتعظیم بله راضی قیلو،

٤٠) آتا صبی بالالرن کیرەگنچه تربیه قیلو،

٤١) بالا فقیر آتا وآناسن تربیه قیلو،

٤٢) صبی یا ضعیف بولغان محرم ایر قرداشلرن وفقیره محرم قز قرداشلرن تربیه قیلو، (یوقارده یازلمش نفقه وتربیەلر کوچی ودولتی یتەرلك کشیلرگه گنه فرضدر. ضعیف وفقیر کشیلر عاجز بولغانلقلری اوچون معذوردرلر).

٤٣) نذر ایتوب ئەیتلگان عبادتنی اوتەو (وفاء نذر) (اختلافلی)

٤٤) یمین ایله قیلورمن یاقیلماسمن دیب ئەیتلگان اشنی اوتەو (بر یەمین)

٤٥) یمین ایتوب ئەیتلگان اشن قیلا آلماغان کشی یمین کفارتن اوتەو،

٤٦) قرآن اوقولغانن ایشتکان کشی طڭلاب تیك طورو (انصات)،

٤٧) ایر خاتوننگ مهرن کوڭل خوشلغی بله بیرو،

٤٨) جنب وآروسز بولغان کشی غسل قیلو،

٤٩) حیضدن آرنغان خاتون غسل قیلو،

٥٠) نفاسدن آرنغان خاتون غسل قیلو،

٥١) سوزی اوتەرلك کشیلرنی فرض بولغان اشلرنی قیلورغه دیملەو (امر بالمعروف)

٥٢) سوزی اوتەرلك کشیلرنی حرام اشلرنی قیلماسقه دیملەو (نهی عن المنکر)

٥٣) شریعتده حرام بولغان اشلرنی قیلودن صاقلانو،

٥٤) فرض بولغان عبادتلرنی جمیع فرضلری بله اوتەو. مثلا: طهارتده (٤) فرض، تیممده (٤) فرض، غسلده (٣) فرض نمازنگ طشنده (٨) فرض واچنده ینه (٨) فرض، روزەده (٣) فرض وحجدەده (٣) فرض بارلغی معلومگز. (١)

---

(١) بوفرضلر عبادات اسلامیەنڭ اوّلـگی جزءلرنده بیان قیلنمشلردر.

فرض كفايه بولغان عمللر

اهل اسلام جماعتينه قيلووى فرض كفايه بولغان عمللرنڭ مشهورلرى(١٥)در:

١) شريعت علملىكلرن بيك كامل باو،
٢) نادان كشيلرگه شريعت حكملرن اوُيره‌تو،
٣) قرآننى كوكُلگه بيكلەب بوتوُن قرآننى كورميچى اوقوراق (حافظ) بولو،
٤) دنيا تركلگى اوُچوُن آدميلرگه ضرورى بولغان كسبلرنى قيلو،
(مثلا ايگن ايگو، اويلر وكييملكلر اشلەو كبى)
٥) هيچ ياردمچيسى بولماغان فقير ضعيف وقارت كشيلرنى تربيه قيلو،
٦) هيچ ياردم قيلوُر كشيسى بولماغان ضعيف آورولرغه خدمت وياردم قيلو،
٧) يتيم قالغان بالالرنى تربيه قيلو،
٨) آورولرنڭ حاللرن بلشه طوُرو،
٩) ميتنى يووب كفنلەو،
١٠) ميتكه دعا قيلو اوُچوُن جنازه نمازى اوقو،
١١) قبر قازوُب ميتنى دفن قيلو،
١٢) سلام بيرگان كشيگه قارشى سلام قايتارو،
١٣) توُچكرگاچ (الحمدلله) ديگان كشيگه (يرحمك الله) دييوُب (تشميت) قيلو،
١٤) پيغمبرمز محمد عليه السلام نڭ اسم شريفى ذكر قيلنغانده (صلوات) ئه‌يتو،
١٥) وطننى دشماندن صاقلاو اوُچوُن عسكرلك قيلو.

واجب عمللر (وبعض اختلافلى فرضلر)

(واجب)ده فرض كبى شريعتده قيلوُرغه بوُيوُرلغان عملدر. واجب عملنى قيلغان كشى ثوابلى بولوُر، عذرسز قيلماغان كشى گناهلى بولوُر، واجبلغينه اينانماغان كشى ايمانسز اوق بولماسه‌ده، زور گناهلى بولوُر.

موءمن ومسلمان بولغان كشيگه قيلووى واجب بولغان عمللرنڭ مشهورلرى (٤٠)در:

١) يوُرط كيره‌كلرندن آرتق اوتوُز صوملق چاماسى مالى بولغان كشى رمضاندن صوڭ فقيرلرگه اوزى اوُچوُن وهم صبى بالالرى اوُچوُن (فطره) صدقه‌سى بيرو،

۲) یورط کیره‌گندن آرتق اوتوز صوملق چاماسی مالی بولغان کشی‌گه قربان عیدی کونلرنده اوزی اوچون بر قربان چالو،
۳) احرام قیلوب، کعبه‌نی طواف قیلوب هم صفا ایله مروه طاولری آراسنده سعی قیلوب یوروب عمرنده بر مرتبه عمره حجن قیلو، (بو عمره حجی فرض بولغان حجگه باشقه‌در، قایسی آیده قیلنسه‌ده درستدر)
٤) عید فطر وعید قربان نمازلرن اوقو،
۵) هر کون یه‌ستو نمازندن صوکره (وِتر) نمازی اوقو،
٦) ذوالحجه آینده عرفه، عید وتشریق کونلرنده جماعت بله اوقولغان فرض نمازلرنی اوقوب سلام بیرگاچده (تکبیر تشریق) ئه‌یتو،
۷) قرآننی تجوید قاعده‌لرینه موافق ایتوب درستله‌ب اوقو،
۸) قرآنده‌گی (١٤) سجده آیتلرینک برسن اوقوغان کشی هم ایشتکان کشی (سجدهٔ تلاوت) قیلو،
۹) وعده وعهد قیلوب ئه‌یتلکان اشنی اوته‌و، (وفاء عهد)
۱۰) الله تعالی نک اسمن تعظیم بله (تَعَالٰی)، (تَقَدَّسَ) و (جَلَّ شَأْنُهُ) دیب ذکر قیلو،
۱۱) کیله‌چاک زمانده براش قیلونی سویله‌گانده (اِنْ شَاءَاللّٰه) قیلورمن دیو،
۱۲) خاتون ایرینه وایر خاتونینه یاغملی بولو قیلو،
۱۳) شاگرد استاذن الوغ کوروب تعظیم قیلو،
١٤) کوکلی ایله هر کمگه خیر اشلرنی ویاخشیلقنی تله‌و (نصح، خیرخواهلق)
۱۵) کوچی یتکان قدر آدمنی و حیوانلرنی هلاک‌لکدن قوتقاروغه طرشو، (تخلیص)
١٦) بیرلگان بولک وهدیه‌نی قبول ایتو،
۱۷) بولکگه قارشی بولک بیرو،
۱۸) اوزینه یاخشیلق ایتکان کشیگه یاخشیلق ایتو، (مُکافات)
۱۹) حلال طعاملی مجلسکه چاقرغان کشینک مجلسینه بارو (اجابت دعوت
۲۰) اوزینک جبری تیگان کشیدن عفوقیلوب باحلله‌وینی اوتنو (اِسْتِحلال)
۲۱) الوچیغه صاتلق مالینک عیبلرینی‌ده سویله‌و، (اختلافلی)
۲۲) ایمان اهلینک دنیاده راحتلگی وآخرتده ایزگیلگی اوچون قولندن کیلگان قدر خدمت ویاردم قیلو، (خدمت ملیه)

٢٣) ايمانلی کشینك اشن ممكن قدر یاخشیلقغه یوراو، (حُسْنِ ظَنّ)

٢٤) مسافر کشی اوُیله، ایکندی ویەستو کبی دورت رکعتلی نمازلرنی ایکیشەرگنه رکعت ایتوب قسقارتوب اوقو، (قصر رباعیه)

٢٥) بر مجلسده بر کشیگه قیلماغان عیبنی قیلدی دیب بهتان وافترا قیلنسه، بلگان کشی حقلق ایله اول کشینك عیبی یوقلغن سوُیلەب آنی یاقلاو،

٢٦) آچو کیلگان کشیگه دین وعبادتینه ضرر کیلمسلك بولغانده اوُچ کوُن طولغاچ طشقی یاقدن بولسەده، اوپکەنی بترو،

٢٧) موافق تیگدەشی صوُراغانده اوزینك رضالغی بله قز بالانی کییەوگه طابشرو،

٢٨) احراملی کشیگه قیلو حرام بولغان اشنی قیلغان حاجی تییشلی قربان وجزاسن اوتەو،

٢٩) کورکەم خلقلر بله خلقلانو، (اخلاق حسنه)

٣٠) هر نەرسەگه عبرت کوزی بله قاراب عبرتلنوب خلقنی توُزەتو، (اعتبار)

٣١) قاضی وتوره بولغان کشی مظلوملرنك شکایتن طڭلاب طوغری حکم قیلو،

٣٢) عالم بولغان کشی بلوُر اوُچون صوُرالغان مسئلەگه جواب بیرو،

٣٣) قضاغه قالغان نماز وروزەلری اوُچوُن اوزی وفات بولغانچی وارثلرینه فدیه بیرو ایله وصیت ئەیتو،

٣٤) اوزی وفات بولغانچی، قالاچق مالندن وقتنده بیرلمی قالغان زکات وعشرلرن اوتەو ایله وارثلرینه وصیت ئەیتو،

٣٥) اوُستینه حج فرض بولوُبده، وقتنده قیلا آلمی قالغان کشی وارثلرینه قالغان مالندن بدل حج قیلدرو ایله اوزی وفات بولغانچی وصیت ئەیتو،

٣٦) وارث بولغان کشیلر قالغان مالینك اوُچ اوُلوُشدن بر اوُلوُشی قدریسی بله میتنك ئەیتوب قالدرغان وصیتلرن اوتەو،

٣٧) آتا وآنا بالالرینه دین، عبادت وادب اوُیرەتدرو،

٣٨) محرم قرداش وطوغانلر بر برسینه دوستلق قیلشو، (صِلَةُ رَحِم)

٣٩) ایکی خاتوُنی بولغان کشی خاتوُنلرینه تربیەده ونوبتلرنده تیگزلك وعدللك قیلو،

٤٠) هر عبادتده واجب بولغان عمللرنی اوتەو، (مثلا نمازده (٢٢) واجب باردر، حجده (٥) واجب باردر، (عمره)ده (٢) واجب باردر.)

سنت عمللر (واختلافلی واجبلر)

(سنت) شول عمللرکه پیغمبرمز محمد صلی الله علیه وسلم اول عملنی کوب زمان قیلمش واول عملنی قیلغان کشیگه ثواب بولور دیب سویله‌مشدر. حضرت محمد علیه السلام نینگ امتندن بولغان کشیگه سنت عمللرنینگ هر قایوسن قیلورغه طرشو تییشلیدر. سنت عملنی قیلغان کشی ثوابلی بولور، عذرسز قیلماغان کشی زور گناهلی بولماسه‌ده، قیامت کوننده شلته‌گه تییشلی بولور ودخی پیغمبرمز حضرتلرینینگ شفاعتینه لائق بولماس. مؤمن ومسلمان بولغان کشیگه قیلو تییشلی بولغان سنت عمللرنینگ مشهورلری (۷۰)در:

۱) هر بر یاخشی وایزگی اشلرنی (بسمله) ئه‌یتوب باشلاو،
۲) توچرگاندن صوڭ (الحمدلله) دییو،
۳) ایمانلی کشیلرگه اوچراغانده سلام بیرو،
٤) آش آشارغه اوطورغانچی ایکی قولن یوو،
۵) آش آشاب بترگاندن صوڭده ایکی قولن یوو،
٦) آشارغه واچه‌رگه باشلاغانچی (بسمله) ئه‌یتو،
۷) آشاب اچوب بترگاندن صوڭ (الحمدلله) دیب الله تعالی‌گه شکر قیلو،
۸) طعامنی اوطوروب آشاو،
۹) آشنی اوڭ قول بله آلوب آشاو،
۱۰) اچکانده کاسه‌نی اوڭ قول بله طوتو،
۱۱) چولمه‌ك، چینایاق وآغاچ صاوتلردن آشاو، اچو،
۱۲) ایکمه‌کدن توشکان والچقلرنی جییوب آشاو،
۱۳) کوبسنچه آرپا ایکمه‌گی آشاو،
۱٤) آشدن الك وصوڭره بر آزغنه طوز قابو،
۱۵) خاتونی وبالا چاغالری بله بر طابنده آشاو،
۱٦) سوت، زه‌زم صووی وخوش ایسلی نرسه‌لر بیرلگانده قبول ایتوب الو،
۱۷) آق، یه‌شل وقارا توسلی کییملر کییو،
۱۸) کییملرنی نجسدن صاقلاب پاك طوتو،
۱۹) کییملرنی طوزغانچی کییو،
۲۰) طوزغان کییمنی فقیرلرگه بیرو،

۲۱) نماز اوقوغانده باشقه چالما کییو،
۲۲) یوقوغه یاتقانده طهارت بله یاتو،
۲۳) یوقوغه یاتقانچی مسواك بله آوزنی پاکلاو،
۲٤) طهارت آلغانده مسواك استعمال قیلوب آغزن پاك طوتو،
۲۵) طاڭ آتقانچی یوقودن طورو،
۲٦) قرآن اوقور آلدندن اعوذ ئەیتو (استعاذه سنت مستحبه)
۲۷) فرض نمازلرنی جماعت بله اوقو،
۲۸) فرض نمازنی اوقور آلدندن أذان واقامت اوقو،
۲۹) نمازنی محله مسجدنده اوقو،
۳۰) ایرته، اویله، آخشام، یەستو وجمعه نمازلرینڭ سنتلرن اوقو،
۳۱) رمضانده تراویح نمازلرن اوقو،
۳۲) تراویح نمازنده سورهٔ فاتحه آرتندن قوشا قوشا قرآننی ختم قیلو،
۳۳) رمضانده آز بولغانده بر تەولك قدر مسجدده عمر کیچرو، (اعتکاف)
۳٤) رمضانده قویاش بایغاچ آخشام اوقوغانچی آوز آچو، (افطار)
۳۵) رمضانده طاڭ آلدندن سحر آشی آشاو، (تسحر)
۳٦) جمعه کونلرنده، ایکی عیدکونلرنده، عرفه کوننده (غسل) قیلو،
۳۷) عید فطر کوننده طاڭ آتقاچ قویاش چقغانچی بر طاتلی طعام بله (افطار) قیلو،
۳۸) عید قربان کوننده طاڭ آتقاندن صوڭ عید نمازن اوقوغانچی روزه کشی کبی هیچ بر طعام وصو قاپمیچی طورو،
۳۹) عید قربان نمازندن صوڭ بر طاتلی طعام بله یاکه قربان شولپاسی ایله. (افطار) قیلو
٤۰) عید کونلرنده یاخشی کییملر کییو
٤۱) آوزنی ایسدن وطعامدن پاك طوتو،
٤۲) میيقنڭ آغزغه کرورلکلرن کیسوب قسقارتو،
٤۳) طرناقلرنڭ آرتقلرن کیسو،
٤٤) قولتق وقاسق توکلرن آلو،
٤۵) ایر بالالرنی اونێچی یەشینه قدر (ختنه) قیلو، (سنتکه اوطورتو).
٤٦) خاتون قزلرغه بارماقلرینه قنا یاغنو،

٤٧) اوْلوْ کشیلرنی اوْلوْلاو،
٤٨) کچکنه کشیلرگه شفقتلی ومرحملی بولو،
٤٩) یاقن‌قرداشلرنی وکورشیلرنی هم‌دوستلرنی‌چاقروْب قوناق ایتو، (ضیافت)
٥٠) کیلگان قوناقنی قارشی آلو، (اِسْتِقْبالْ.)
٥١) هر کمگه درجه‌سینه کوره التفات وحرمت قیلو،
٥٢) کشی یوْرطینه کرگانچی رخصت صوْراو (استیذان)
٥٣) کشی بله کورشکانده قول طوْتشو (مصافحه.)
٥٤) تربیه قیلوْرغه کوْچی یتملك بولغان کشی خاتوْن آلوْب اوْیلنو، (تأهل)
٥٥) سلامت بولغان قز اوسوْب یتکاچ کییه‌وگه بارو،
٥٦) طوینی خلقغه اظهار قیلوْب مشهور ایتو، (اعلان نکاح)
٥٧) طوی مجلسی اوْچوْن آش حاضرلو، (ولیمه)
٥٨) آدمگه ضرر کیتره طوْرغان حیوانلرنی بترو،
٥٩) ایمانسز کشیلرگه توفیق وهدایت تلب دعا قیلو،
٦٠) آچولانشقان کشیلرنی کیلشتروْرگه طرشو، (اصلاح بین)
٦١) اوزینه بولوون استه‌گان‌اشنگ باشقه کشیگه‌بولووینه‌ده کوکلی‌راضی‌بولو،
٦٢) اوزینه بولماون استه‌گان اشنگ باشقه کشیگه‌ده بولماون استه‌و،
٦٣) اشانچلی محتاج کشیلرگه بورچقه آقچه بیروْب طوْرو، (قرض حسن)
٦٤) عرب تلن اوْیره‌نوْب یاخشی بلو،
٦٥) خاتوْن قز جماعتینه هر بر طوغری‌ده رعایه ویاردم قیلو،
٦٦) یوْرط کیکاشلرن خاتوْنینه کیکاش قیلو، (گرچه خاتوْنی بیرگان کیکاشلرنگ هرقایوسن طوْتاچق بولماسه‌ده)
٦٧) یولغه وسفرگه یولداشلر بله چغو،
٦٨) عبرتله‌نو اوْچوْن قبرلرنی زیارت قیلو،
٦٩) آورو بولغانده طبیبقه کورسه‌توْب دوا قیلو، (تداوی)
٧٠) هر بر عبادتنی سنتلری بله اوته‌و، مثلا طهارتده (٢٠)، تیممده (٦)، غسلده (١٠) نمازده (٢٥)، روزه‌ده (٦)، حج قیلوْده (١٠) سنت باردر.

مستحب عمللر (وبعض سنن زوائد)

(مستحب) شول عملدر كه پيغمبرمز محمد عليه اسلام اول عملنى كوب وقتلرده قيلمشدر ودخى اول عملنى قيلغان كشيگه ثواب بركت بولاچغن آگلاتمشدر. مستحب عملنى قيلغان كشى ثوابلى بولور، قيلماغان كشى گناهلى ده بولماس، قيامت كوننده شلته گه ده تيپشلى بولماس. مؤمن، مسلمان بولغان كشيگه قيلو سويكلى بولغان مستحب عمللرنك مشهورلرى (١٢٥) در:

١) مدينهٔ منوره گه باروب پيغمبرمز محمد عليه السلامنك قبر شريفى بولغان (روضهٔ مُطَهَّره) نى زيارت قيلو، (بو عمل واجب وسنتلر درجه سنده تيپشلى مستحبدر)

٢) نفل نمازلرى اوقو،

٣) نفل روزه لر طوتو،

٤) نفل حج قيلو، (فرض حجنى قيلغاندن صوك)

٥) عشروزكاتدن باشقه نفل صدقه لر بيرو،

٦) هر وقت ممكن قدر طهارت بله يورو،

٧) نماز وقتى كرگانچى طهارت آلوب قويو،

٨) تكبيرنى كوب ئه يتو، يعنى (الله اكبر) دييو،

معناسى: الله تعالى هر نه رسه دن الوغراقدر.

٩) تهليلنى كوب ئه يتو، يعنى (لا اله الاالله) دييو،

معناسى: بر الله تعالىدن باشقه هيچ ته گرى يوقدر

١٠) تسبيحنى كوب ئه يتو، يعنى (سبحان الله) دييو،

معناسى: الله تعالى هر بر كيملكلردن پاك دييوب بلهمن.

١١) حمدنى كوب ئه يتو يعنى (الحمدلله) دييو،

معناسى: هر بر كوركهملك الله تعالىگه خاصدر.

١٢) استغفارنى كوب قيلو، يعنى (استغفر الله) دييو،

معناسى: الله تعالىدن گناهلرمنك يارلقانوون تليمن.

١٣) بوش وقتده قرآن اوقو، (تلاوت)

١٤) صلواتنى كوب ئه يتو، يعنى (اللهم صل على محمد وعلى آل محمد وسلم) دييو

معناسى: يا الله محمد عليه اسلامنك اوزينه ده جماعتلرينه ده رحمت قيلغل.

١٥) صحابه لرنگ ودين علماسينك اسملرن تعظيم بله سويلو،

(صحابه‌لرگه رضی الله‌عنه) علما ومشائخقه (رحمه‌الله) دیمك کبی.
۱٦) آش آشاغانده آچ کشیلرنی خاطرگه کیتروب الله تعالی‌گه شکر قیلو،
۱۷) طعام مجلسنده ادب بله‌گنه اوطورو،
۱۸) تمام طویوب بیتکانچی آشاودن طوقتاو،
۱۹) طابندن طعام آلنغانچی اوطورغان یبرنده اوطوروب طورو،
۲۰) طابنده طعامنی اوز آلدندن‌غنه آلوب آشاو،
۲۱) آش حاضر بولغانده نماز اوقوغانچی آشنی آشاو،
۲۲) طعامنی صووتوب آشاو واچملك صونی صووتوب اچو،
۲۳) یوندن وقللدن اشله‌نگان کییملر کییو،
۲٤) کییملرنی کیگانده، اوّل اوڭ قولغه واوڭ آیاقغه کییو،
۲٥) کییملرنی صالغانده اوّل صول قولدن وصول آیاقدن صالو،
۲٦) یاڭغا کییملرنی جمعه کون کییو،
۲۷) کییه‌چك کییمنی برەر قات سلکوب کییو،
۲۸) قارالغان کییملرنی یووب کییو،
۲۹) کییملرنی صالغاچ توروب قویو،
۳۰) یورط یبرنی چوب چاردن وتیرسدن پاك طوتو،
۳۱) آیاق کییملرن اوطوروب کییو،
۳۲) کیچ بولغاچ قابقا وایشکلرنی (بسمله) ئه‌یتوب بیکله‌و،
۳۳) وهم تەرەزه پردەلرن توشرو،
۳٤) یوقوغه یاتاچق یاصدق ویورغانلرنی برەر قات سلکو،
۳٥) یوقوغه یاتقانچی اوطلرنی سوندرو،
۳٦) یوقوغه یاتقانچی یانندەغی کشیلرگه تییشلی وصیتلرن ئه‌یتو،
۳۷) یوقوغه یاتقانچی دعالر قیلو، توبه واستغفار قیلو،
۳۸) یوقوغه یاتقانده یوزن قبله‌غه قاراتوب آیاغینی مشرق‌طرفینه صوزوب قرن یاتو،
۳۹) آتا وآناسی ایله آز بولغانده‌هر آتناده بر مرتبه‌کورشوب خیر دعالرن آلو،
٤۰) اوزندن الوغ طوغانلرن آتا وآناسی کبی یاقن کورو،
٤۱) اوزندن کچکنه طوغانلرن اوز بالاسی کبی یاقن کورو،

٤۲) آتا وآناسینک دوستلرن دوست ویاقن کورو،
٤۳) خاتونغه ایرینک قرداشلرن یاقن کورو،
٤٤) ایرگه خاتونینک قرداشلرن یاقن کورو،
٤۵) عقللی وکورکم خلقلی کشیلر بله یولداش ومجلسده‌ش بولو،
٤٦) یاقن قرداشلری ودوستلری بله کورشکانده آچق یوزلی بولو،
٤۷) قول بله کورشکانده باش بارمقلرنک توبلرندن طوتوشوب کورشو،
٤۸) اوّل مرتبه کورشکان کشینک اسمن ونسلن صوراشو،
٤۹) دوست ویاقن کورگان کشیلرینه آولاقده عیبلرن آکلاتو،
۵۰) دوستلرینه واوزینک حلال خاتونینه کورکم کورنو اوچون یاخشی
کیملر کییو،
۵۱) کوزگی‌گه قاراب کیلش وقیافتنی توزه‌تو،
۵۲) خاتون ایرینه کورکم کورنو اوچون زینتلی کیملر کییو،
۵۳) کیملرگه، خوش ایسلی نرسه‌لر سورتو (تعطّر)
۵٤) کوزگه فائده‌لی سورمه‌لر طارتو، (اکتحال)
۵۵) ایرلر چه‌چ وصاقاللرینه قزغلت قنا سورتو، (اختضاب)
۵٦) چه‌چنی، صاقال ومیقلرنی طاراب ومایلاب کورکم ایتوب طوتو،
۵۷) چه‌چنی کیته‌رتو یا قسقارتو،
۵۸) یوزنی دائماسورتوب ویووب پاك طوتو،
۵۹) طرناقلرنی، چه‌چلرنی وباشقه توکلرنیییرگه کوموب قویو،
٦۰) ایزگی وتقوا کشیلرنک ایزگیلکلرن یاراتوب دوست کورو،
٦۱) ایزگیلك یولنده بولغان کشیگه قولندن کیلگان قدر یاردم قیلو،
٦۲) مظلوم یعنی جبرلنگان کشیلرنی جبردن قوتقارو اوچون یاردم
قیلو، (معاونت).
٦۳) سوزی صیغان کشیلرنی وعظ قیلوب دینگه یادنیاغه فائده‌لی اشلرگه دیه‌و،
٦٤) اوزینه آرتق ضرر کیلمسلك بولغانده، ممکن قدر هرکمگه یاردم قیلو،
٦۵) اوزینک عیبلرن وگناهلرن کشیدن یاشرو،
٦٦) باشقه کشینک عیبلرن‌ده کشیگه بلگرتودن صاقلانو،
٦۷) آداشقان کشیگه یول کورسه‌تو، (اراهٔ طریق)
٦۷) قایغو ایرشکان کشینی شادلاندروب یوواتو، (تعزیه‌وتسلیه)

٦٩) اوزینه بر قایغو وضرر ایرشسه (ترجیع) قیلو، یعنی (اِنّا لِلّٰهِ وَاِنّاۤ اِلَیْهِ راجِعُونَ) دیو، یعنی (تحقیق بزلر الله‌تعالی نکیه‌زلر وتحقیق بزلر (هر قایومز) الله تعالی‌گه قایتاچقلرمز)
٧٠) ناحق بلا بله بلالەنگان کشیگه حقلق بله شفاعت قیلو،
٧١) گناهلی کشیلرگه خدا توفیق بیرسون دیوب خیر دعا قیلو،
٧٢) ایزگی وثوابلی عمللرنی کشیگه بلگرتمیچی یاشرنده قیلو،
٧٣) وعظ مجلسنده اوطورروب وعظ طڭلاو،
٧٤) جنازه اوزغانده آیاق اوره طورو (میت باشقه دین اهلندن بولسه‌ده)
٧٥) محتاج کشیگه کیره‌کلی بولغان یورط نرسه‌لرن حقسز بیرروب طورو (عاریت)
٧٦) مسجد، مدرسه ومکتب کبی دین اوچون کیره‌کلی بولغان نرسه‌لرگه آقچه صرف قیلو یاکه خدمت ایتو،
٧٧) چیشمه قاراتو، یول توزه‌تو وکوپر صوقتر وکبی آدملرگه فائده‌لی بولغان اشلر اوچون آقچه صرف قیلو یاکه خدمت ایتو،
٧٨) آدملرگه فائده‌لی آغاچلر اوطورتو،
٧٩) یوللرده اوکفایسزلق ایته طورغان طاشلرنی آلوب چیتکه طاشلاو، (اماطه اذا)
٨٠) ایر بالاسی طوغان کشی ایکی قوی وقزبالاسی طوغان کشی برقوی (عقیقه) قربانی چالوب ایتن فقراغه بیررو،
٨١) طوغانینه یدی کون طولغاندن صوڭ بالانڭ چه‌چن کیته‌روب، چه‌چن آورلغی قدر آلتون یا کومش صدقه بیررو،
٨٢) بیدنچی کوننده بالاغه بر یاغشی اسم قوشو،
٨٣) کسبکه ایرته طورروب چقو،
٨٤) صاتو آلو معامله‌سن ییکللك وباتر چیلق ایله قیلو،
٨٥) حلاللگی شبهه‌لی ماللرنی آلودن صاقلانو،
٨٦) صاتو چیسی صاتقانینه اوکنوب کیری قایتارروینی اوتنسه، فائده آلمیچی قایتاروب بیررو (اقاله)
٧٨) بر نرسه‌نی صاتقاندن صوڭ آلوچیسی اوکنوب کیری قایتارماقچی بولسه اوزی صاتقان بها ایله کیری قایتاروب آلو (اقاله)
٨٨) یولداشلر ایله سفرگه چقغانده آرادن برسن باش ایتوب صایلاو،

٨٩) حیوانغه آتلانوب یا آرباغه اوطوروب بارغان کشی طاو منگانده آتندن و آرباسندن توشو،
٩٠) رمضانده سفرده بولغان کشی روزه‌سن قضاغه قالدرماسقه طرشو،
٩١) سفردن وبولدن قایتقان کشی بالا چاغاسینه ویاقین قرداشلرینه (کوچکان آش) وبوله کلر آلوب قایتو.
٩٢) بورچ بیروب طورغان کشی بورچن ممکن قدر کوتو،
٩٣) بورچ آلغان کشی بورچن ممکن قدر تیزره‌ك اوته‌رگه طرشو،
٩٤) دولتنك چاماسن کشیدن یاشرو. (ستر ذهب)
٩٥) خدا بیرگان دولت ونعمتنی چاماسن ئه‌یتمیچی خلقغه اظهار قیلو، (تحدیث نعمت)
٩٦) زورراقماللرنی ایکی شاهد آلدنده صاتو هم آلو، (اشهاد مبایعه)
٩٧) کیفی وطبیعتی بوزلغان کشی کوب آشاودن صاقلانو، (حمیه، احتماء)
٩٨) بورچ بیروچی بورچ آلوچیدن بر کاغدگه قول قویدروب هم ایکی شاهد آلدنده یازدروب آلو،
٩٩) کشی تهمت ویازو گمان قیلورلق بیرلرده یورودن صاقلانو،
١٠٠) اولگان کشینی ماقتاب سویله‌و،
١٠١) قرآن اوقوب ونفل عبادتلر قیلوب ثوابن میتلرگه باغشلاو،
١٠٢) آش وصو صاوتلرن قاپلاب قویو،
١٠٣) هر اشده صبراق وآقرناق ایله اش قیلو، (تأنّی)
١٠٤) هر نه‌رسه‌گه وهر کشیگه یوموشاق کوکللی ومرحمتلی بولو (حلم)
١٠٥) مالینك بار قدرینه سوینوب قناعت قیلو،
١٠٦) هر اشده اویاتلی وادبلی بولو، (حیا)
١٠٧) قوناق صیلاغانده طعامنی وشربتنی اوّل آلوغلرغه بیرو،
١٠٨) اوزی بیك هوالی ومتکبر کشیگه قارشی تکبرلك کورسه‌تو،
١٠٩) کییه‌و بولاچق کشی آلاچق قزن یراقدن قاراب کورو (سنت مستحبه)
١١٠) اهل اسلامغه فائده‌لی شریعتکه موافق بولغان (بدعت حسنه‌لر) چغارو،
١١١) اهل اسلامغه فائده‌لی بولغان (بدعت حسنه) لرنی قیلو،

١١٢) نيندی قومدن بولسه‌ده قومی آراسنده درجه‌سی الوغ کشینی حرمت وتکریم قیلو، (اکرام کریم قوم)
١١٣) سفرگه چققانده وبراش باشلاغانده یاخشی کشیلرگه اوچراشو ویاخشی اشلرگه طوغری کیلو ایله یاخشیلققه یوراب فاللانو، (تفأل بالخیر)
١١٤) آورونی ان شاء الله ترلاورسك دیيوب شادلاندرو،
١١٥) یتیم قالغان بالالرغه شفقت ومرحمت قیلو آنلرنی شادلاندرو،
١١٦) فقیر طول خاتونلرغه مرحمت ویاردم قیلو،
١١٧) فقیر قارت، قارچق وضعیف کشیلرگه خیر واحسان قیلو،
١١٨) خاتونی قز بالا طابووینه، برکت امید ایتوب سوینو،
١١٩) قز بالالرینه شفقت ومرحمتنی آرتغراق قیلو،
(کوکللری توشککی بولغانلغی اوچون)
١٢٠) یاشی اون بیشکه یتوب بالغ بولغان کونی غسل قیلو،
١٢١) یازو یازارغه ویازونی کورکم ایتوب یازارغه اویره‌نو،
١٢٢) هر عبادتنی مستحب بولغان عمللری ایله اوته‌و. مثلا نمازده مستحب بولغان (٢٠) مستحبنك هر قایوسن ادا قیلو کبی.

مباح عمللر

حلال اشلر

(مباح) شول عملدرکه اول عملنی قیلوده، قیلماوده درست وحلالدر. مباح عمل بنده‌نك اوز اختیارنده‌در: تله‌سه قیلور، تله‌مه‌سه قیلماس. آنی قیلغان کشی‌ده، قیلماغان کشی‌ده، ثوابلی‌ده بولماس، گناهلی‌ده بولماس.
مؤمن ومسلمان بولغان کشیگه مباح وحلال بولغان اشلرنك حسابی یوقدر، حرام ومکروه بولماغان اشلرنك هر قایوسی مباحدر. مثلا (اوطورو، طورو، یورو، یاتو، یوقلاو، حلال طعاملرنی آشاو. اچو، ضررسز سوزلرنی سویله‌و، هر بر گناهسز وضررسز اشلرنی قیلو) کبی شریعتده بویورلماغان هم طیلماغان اشلرنك هر قایوسی مباحدر. مثلا اوشبو توبه‌نده ترتیب ایله صانالمش اشلرنك هر برسی مباحدرلر:
١) حلال طعاملرنی طویغانچی آشاو، (اما طویغاندن آرتغی حرامدر)
٢) حلال اچملکلرنی طویغانچی اچو،

۳) ایمانسز کشیلر پشرگان پاك آشلرنی آشاو،
٤) الله تعالی نڭ بعض پیغمبرلرینه وبعض کتابلرینه اشانا طورغان ایمانسز کشیلر بوغازلاغان حیواننڭ ایتن آشاو، (ذبیحهٔ کتابی)
۵) آش سنگدو اوچون ایسرتمی طورغان صوسلالرنی اچو،
٦) ایسرته طورغان یوزم صوودن یاصالغان سرکەنی اچو، (خل خمر)
۷) طوز کولینه توشوب طوزغه ئەیلەنگان اول کسەدن بولغان طوزنی قابو،
۸) اشانچلی (طبیب) نڭ سوزی بوینچه ضروری بولغانده شفا اوچون حرام طعام وحرام اچملکلر ایله دوالانو،
۹) کییك حیوانلرنی ایتی، مایی، جونی، تیریسی یا سویەگی ایله فائدەلانو اوچون اوتروب آولاو، (صید)
۱۰) حیوانلرنی پچترو،
۱۱) خاتون قز، بویی‌دەآرقاوی‌ده یفەك کییملرکییو، (اما ایرلرگه حرامدر)
۱۲) ایرلر آرقاوی جب بولوب بویی یفەك بولغان کییملرنی کییو، (آدراس وبیقصاب کبی)
۱۳) یفەك قماچ ایله طشلانغان مندەر، یاسدق وکییز کبی‌نرسەلرنی‌استعمال قیلو،
۱٤) کوموشلی بیرییه قول تییرمیچی کوموش بیزەکلی صاوتلرن استعمال قیلو،
۱۵) خاتونلر آلتون وکوموش زینتلر ایله بیزەنو،
۱٦) صاوتلرنی آلتون وکوموش وآق قورغاشن ایله یالتراتو، (تمویه)
۱۷) ایرلر کوموش‌یوزوك، کوموش کەمەر (بیلباو) وکوموش‌بیزەکلی‌قلچ‌کییو،
۱۸) ضررسز سوزلرنی سویلەو،
۱۹) عبرتلی ووعظلی کویلی شعرلر اوقو،
۲۰) عبرتلی ووعظلی شعرلرنی طڭلاو،
۲۱) اوزینه یا بر کشیگه ظلم قیلدرماس اوچون، یالغان سوز سویلەو،
۲۲) دشمانلاشقان کشیلرنی کیلشترو ودوستلاندرو اوچون‌یالغان‌سوزسویلەو،
۲۳) صوغشده دشمان عسکرن آلداو اوچون یالغان سویلەو،
(اوشبو (۳) اورندن باشقه اورنلرده یالغان سویلەو حرامدر)
۲٤) جبر قیلوچی کشیدن زارلانوب غیبت قیلو (شکایت)
۲۵) ضروری تییه طورغان کشیدن صاقلانسونلر اوچون، آنڭ اوساللقلرن

کشیگه سویلهب غیبت قیلو، (ذکر فاجر وظالم)

٢٦) کم ایکانلگن هیچ آنگلاتمیچی. بر کشینك عیبلرن سویلهو،

٢٧) فلان آول کشیلری یا فلان قوم دییوب بر جماعتنك عیبلرن سویلهو،

٢٨) اوساللق ایله آچو کیترگان کشینی خلقسز، اویاتسز، احمق ونادان دیب ئهیتو،

٢٩) حق سوزلر ایله آز آز اویون کولکیلی سوزلر سویلهو، (مزاح ومطایبه)

٣٠) یاخشی کشیلرگه قزغوب اوزیده شول یاخشی کشیلر کبی بولورغه هوسلهنو، (غبطه)

٣١) ضرور بولغانده تشلرن کومش، آلتون، یا باشقه نرسه ایله یاماتو،

٣٢) ضرور بولغانده قورساقداغی بالانی یاروب آلو،

٣٣) کم آرتق بها بیرسه شوگا صاتو، (آراچ = تورغ) (بیع من یزید)

٣٤) یورطلر، ییرلر، آغاچلر کبی جانسز نهرسهلرنك صورتلرن یاساو،

٣٥) دوا قیلو اوچون عذر سببلی عورت ییرلرگه قاراو،

٣٦) اوز خاتونینك یا ایرینك جمع اعضاسینه کوز توشرو،

٣٧) محرم قرداش بولغان خاتونلرنك موینلرینه وبلهکلرینه وبالترلرینه قاراو،

٣٨) نامحرم بولغان یات خاتونلرنك یوزلرینه هوس وقزغودن باشقه کوز توشرو، (اما هوس وقزغو ایله قاراو حرامدر)

٣٩) ایرلرنك تهنلرینك کندکدن یوغاری وتزلردن توبهن بولغان ییرلرینه کوز توشرو،

٤٠) عدللك قیلورغه قولندن کیلورلك بولوب دولتلی وقوتلی بولغان کشی مهم ضرورت سببلی ایکی، اوچ یا دورت خاتون آلو، (دورتدن آرتغی حرامدر) (اما عدللك قولندن کیلمهسلك ویاخشی تربیه قیلا آلماسلق کشیگه ایکی خاتون آلوده درست توگلدر)

٤١) شریعتچه سبب بولغانده خاتونن آیرو، (طلاق)

٤٢) خاتون قز یورط اچندهگی مونچاغه کرو، (استحمام)

٤٣) رمضان آینده مسافر بولغان کشی روزهسن طوتمیچه قضاغه قالدرو،

٤٤) مسافر کشی چیتگینه اوچ تهولك طولغانچه مسح قیلو،

٤٥) ایتی حلال بولغان حیوانلرنك ایتلرن سوتلرن ویمرقالرن آشاو،

٤٦) ایسرتمی طورغان وتهنگه آغو، وضرو ایرشدرمی طورغان هر بر آشلق.

اوُراق واولەنلرنی اشاو،

٤٧) ایسرتمی طوُرغان وتەنـگه آغو وضرر بیرمی طوُرغان پاك صو وشوربتلرنی اچو،

٤٨) اوز ایگنلگنده اوسکان آشاقنی بهاسی کوتەرلگانچی صاتمی طوُرو،

٤٩) آلاچق بورچ اوُچوُن کیتروُب توله گانچی بر نەرسه (رهن) آلوُب طوُرو،

٥٠) آچلقدن هلاك بولوُر درجه گه کیلـگانده حرام طعاملرنی آشاو،

٥١) آچلقدن هلاك بولوُر درجه گه کیلـگانده کشی طعامن آلوُب بر آز آشاو، (گرچه طعام ایه‌سینڭ اوزندن رخصت صوُراماسه‌ده) لـکن صوراو ممکن بولغانده صوُرامیچی آلوب آشاو درست توگلدر.

٥٢) سبق اوقوُتو ایله شغالەنـگان کشی اوقوُتقانلغی اوُچوُن معاشلق وظیفه وحق آلو. (اجره)

حرام ظلمی وحرام غیر ظلمی

(حرام) شریعتده بیك قاتی طییلمش عملدرکه آنی قیلو هیچ درست توگلدر. حرام عملنی قیلغان کشی بیك گناهلی بولوُر. گناه بولووندن قورقوُب قیلمی قالغان کشی ثوابلی بولوُر. قارشیلق ایله حرامنی حلال دیگان کشی ایمانسز بولوُر.

حرام عمل ایکی توُرلیدر: حرام ظلمی وحرام غیر ظلمی. حرام ظلمی قیلوچی کشینڭ اوزندن باشقه کشیگه‌ده ضرری وزیانی تییه طوُرغان حرامدر. مثلا: کشی اوتورو وسببسز قیناو ویمان تـل تییرو وکشی مالن اوغرلاب یـا طالاب یاکه آلداب آلو کبی‌در. حرام غیر ظلمی قیلوچینڭ اوزندن باشقه کشیگه ضرر وزیانی تیمیچی قیلوچینڭ اوزینه گنه گناه کیتره طوُرغان حرامدرکه آنده باشقه کشی‌نڭ حقی یوقدر. مثلا: حرام طعاملرنی آشاو وحرام اچملـکلرنی اچو کبی. حرام ظلمی ایله حرام غیر ظلمی‌نڭ آیرمالری شولدر، که حرام ظلمینی قیلغان کشی صوُکندن اوکنوُب الله تعالی گه توبه قیلسه‌ده، ضرر وزیان ایرشکان کشی راضی بوُلامیچی طوُروُب الله تعالی اول کشینڭ گناهن عفو ایتمیه‌چکدر. اما حرام غیر ظلمینی قیلغان کشی صوُکندن اوکنوُب اخلاص ایله الله تعالی گه توبه قیلسه، الله تعالی اول کشینڭ گناهن شول ساعت عفو ایتوده احتمالدر. مثلا برەوبر کشینڭ مالن اوغرلاب یا طالاب آلسه، اول کشی صوُکندن اوکنوُبنی قدر توبه قیلسه‌ده، مال ایه‌سن باحل‌توُب رضالغن آلمیچی طوُروُب الله تعالی آنڭ گناهن عفو ایتمیه‌چکدر، چوُنکه عفو ایتسه، مال ایه‌سینه جبر وظلم کبی

بولادر. اما بر تۆرلی حرام طعامنی یا حرام اچملکنی اچکان کشی قای وقت اوکنۆب اخلاص ایله گناهندن تمام توبه قیلسه، شول ساعت الله تعالی آنڭ گناهن عفو ایتو احتمالدر. چۆنکه بو مسئلهده هیچ کمگه جبر وظلم یوقدر. الله تعالی غفور ورحیمدر. اخلاص ایله توبه قیلغان کشیلرنڭ توبهلرن قبول ایتونی وعده قیلمشدر.

حرام ظلمی بولغان عمللر:

مؤمن ومسلمان بولغان کشیگه قیلووی (حرام ظلمی) صانالغان عمللرنڭ مشهورلری (۹۳)در:

۱) اوزگزنی اوتۆررگه قصد قیلماغان کشینی اوتۆرمهگز.

۲) کشینڭ بر اعضاسن کیسۆب یا صوغۆب ایمگهتمهگز.

۳) هیچ بر حیواننی اوتقه یاندرماگز. (تعذیب بالنار)

٤) هنچ بر فائدهسن اویلامیچی آدمگه ضرری تیمی طۆرغان حیوانلرنی اوتۆرۆب جان قیماگز. ۵) حیوانلرنڭ یۆزینه صوقماگز.

٦) کیرهك کشی بولسۆن کیرهك باشقه حیوان بولسۆن جان ایهسینه هیچ ظلم قیلماگز. ۷) هیچ بر کشینڭ مالن اوغرلاب آلماگز، (سرقه)

۸) هیچ بر کشینڭ مالن طالابا آلماگز، (غصب)

۹) ایهسی معلوم بولغان مالنی ایهسینه طاپشرمیچی اوزگزده طۆتماگز.

۱۰) صاتوده یا آلوده اولچهوده خیانت قیلۆب کشی مالن اوز مالگزغه قاتشدرماگز، (خیانت)

۱۱) ناچار وبۆزۆق مالنی آلداب یاغشی مال بهاسندن صاتماگز، (غش)

۱۲) بیرهچاك بورچلرگزنی تولهمیچی اوزگزده قالدرماگز،

۱۳) قولگزغه امانت ایتۆب بیرلگان مالنی اوزگزگه آلۆب قالماگز،

۱٤) قۆرساقداغی جانلی بالانی دارو وآغو ایله اولترمهگز، (بالا تۆشرمهگز)

۱۵) یتیم بالالرنڭ مالل‌رینی اوز کیرهگگزگه طۆتماگز، (اکل مال یتیم)

۱٦) خدمت ایتکان کشینڭ حقن خدمتی تمام بولغاچده بیرمیچی اوز قولگزده طۆتماگز،

۱۷) صوکبی هرکمگه اورتاق بولغان مالنی بر کشیگه اوصاللق ایله آلدرمی طۆرماگز،

١٨) يالغان سۈيلەب هيچ بر كشيگه ضرر كيترمەگز، (كذب ضار)
١٩) بۈزوق آقچه صوغۈب ياغشى آقچه اورنينه كشيگه بيرمەگز،
٢٠) هيچ بر كشينك عيبلرن بلۈرگه طرشۈب تيكشرمەگز، (تجسس)
٢١) هيچ بر كشينك عيبلرينى كۆيلەب بيتلەب ئەيتمەگز، (هجو)
٢٢) كشى آلدنده بر كشينك عيبلرن اوزينه ايشتدرۈب سۈيلەمەگز(سب)
٢٣) اوزى يوغندەده هيچ بر كشينك عيبلرن سۈيلەمەگز، (غيبت)
٢٤) كشينك عيبلى يبرلرن اشاره قيلۈب يا آچۈب كورستمەگز،
٢٥) بر كشى حقنده هيچ يوق عيبلرنى بار ايتۈب سۈيلەمەگز، (بهتان وافترا)
٢٦) اولگان كشينك هيچ بر عيبلرن سۈيلەمەگز،
٢٧) كشينك سۈيلەشوون وقيافتن قيلنۈب كورسەتۈب حورلاماگز،(مسخره)
٢٨) ميتنك تەنن كيسمەگز هم صندرماگز،
٢٩) مۇءمن كشينى ايمانسز ديب سوكمەگز، (تكفير)
٣٠) كشينك آتا آناسن ونسلن قباحت سوزلر ايله سوكمەگز،
٣١) زنا قيلووى حق بولماغان كشينى زناچى ديب سوكمەگز، (قذف بالزنا)
٣٢) شبهه ايله اوز خاتۈنـگزدن طوغان بالانى مينم بالام توگل ديمەگز،
٣٣) عيبسز كشينى ظالم تورەلرگه چاغۈب عيبلى ايتۈب سۈيلەمەگز، (سعايت)
٣٤) ايرلى خاتۈنلى كشيلرنك آراسنده سوز يۈرتـۈب آنلرنى بر برسينه دشمانلاندرماگز،
٣٥) بر كشينك ايكنچى بر كشى حقنده سۈيلەگان سوزن سۈيلەنمش كشيگه بارۈب ئەيتمەگز، يعنى سوز يۈرتمەگز، (نميمه)
٣٦) ايكى دشمان آراسينه كرۈب هر ايكيسنه اوزلرنچه سۈيلەمەگز، (ذوالوجهين)
٣٧) ايكى دوست كشينك آرالرن بۈزوب بر برسينه دشمانلاندرماگز،
٣٨) حيوانلرنى قۆتۆرتۈب بر برسى ايله صوغشدرماگز، هم سۆزشدرمەگز،
٣٩) كشيگه ناچار قوشما آتلر چقارماگز وقوشما آت ايله آناماگز، (تنابز باللقب)
٤٠) ياشرۈب سۈيـلەشكان كشيلرنـك سوزلـرن اوزلرينه بلـگرتمەيچى طـگلاماگز، (تسمع)
٤١) سوز سۈيلەوچى كشينك سوزينه آرقلى تۆشۈب قارشى كيلۈب سوزندن طوقتاتماگز، (مراء)
٤٢) فائدەسز سوزلـرده اۆستۈن چقو واوز سوزگزنى آستده قـالدرماو

اوچون سوز کورەشترمەگز، (جدال)

٤٣) بر کشینك هیچ کمگە ضرری تیەی طورغان یاشرون سرن خلقغە بلگرتمەگز، (افشاء سر)

٤٤) وصیت ئەیتو ایلە یا کە هبە قیلو ایلە یا کە یوق بورچنی بار دیب اقرار قیلو یا سند یازوب بیرو ایلە یا کە باشقە بر حیلە ایلە وارثلرگزگە قالاچق مالگزنی کیمتورگە طرشماگز، (اضرار فی الوصیة)

٤٥) صدقە صوراغان یا بر یومش صوراغان کشینی سوکمەگز وآکاقاتی سوز ئەیتمەگز، (نهر سائل)

٤٦) کشیگە گرچە اوینا بولسەدە، قلچ، پچاق وکوسەك ایلە کیزەنمەگز، (تشهیر سلاح)

٤٧) بالالرگزنی وخاتونگزنی وخدمتچیلرگزنی کوکنەگنە عیبلری اوچون قاتی سوکمەگز،

٤٨) بالالرگزغە، خاتونگزغە وخدمتچیلرگزگە کوچلری یتمسلك اشلر قوشماگز،

٤٩) بیك کچکنە بالانی ایەچەکدن آیرمق اوچون یا باشقەبر اش اوچون قیناماگز،

٥٠) خدمتچیلرگزنی وقول آستگزدە بولغان کشیلرنك هیچ برسن قیناماگز،

٥١) ضررلی اشلر قیلوب کورشیلرگزنی رنجتمەگز، (اذاء جار)

٥٢) سلام بیرگان کشیگە یا برسوز ئەیتکان کشیگە جواب بیرمیچی یوزگزنی دوندرمەگز، (اعراض)

٥٣) بر اشنی قیلورغە نیتگز بولماغاندە آلداب قیلورمن دیب، وعدە قیلماگز، (عهد کاذب)

٥٤) ایمانلی کشینك اشن یمانلقغە یوراب هیچ بر دلیلسز یاوز گمان قیلماگز، (سوء ظن) ٥٥) کشینك اویی اچینە رخصتسز قاراماگز،

٥٦) هیچ بر خاتون وقزنی کوچلەب وجبرلەب اعضالرینە قول تیبرمەگز،

٥٧) کشی اوینە رخصتسز کینەتدن کیلوب کرمەگز،

٥٨) رخصتسز کشینك یاشرون خطن اوقماگز،

٥٩) گواهلغگز حق بولا طوروب گواهلغگزدن طاکماگز، (کتم شهادت)

٦٠) گواهلغگز بولماغاندە یالغان گواهلق بیرمەگز، (شهادت زور)

٦١) اوزگز حقلق طرفندە بولماغاندە محکمەگە باروب دعوی قیلشماگز، (خصومةبالباطل) ٦٢) کشیگە جبر وظلم ایتو چینك ظالملغینە یاردم قیلماگز،

٦٣) شریعتکه خلاف حکم ایتوٚب هیچ بر کشیگه ضرر کیترمه‌گز، (مثلا وارثلرگه مال بوٚلوٚده یا باشقه حکمده)
٦٤) بها قویارغه تعیین قیلنغانده ظلملق ایله بر نه‌رسه‌نگ بهاسن قیمت یا آرزان قویئوب هیچ بر کشیگه ضرر کیترمه‌گز،
٦٥) خلق آراسینه صوغش، قچقرش ودشمانلققه سبب بولاطورغان فتنه‌لر صالماگز،
٦٦) آشلق کبی خلقغه بیك کیره‌کلی نه‌رسه‌نی آرزان وقتده جییوٚب خلقده بتکاچ بیك بهالی ایتوٚب صاتماگز، (احتکار)
٦٧) هیچ بر مالنی تییشلی بهاسینه قاراغانده ایکی بها ایله آلوچینی آلداب صاتماگز، (غبن فاحش)
٦٨) صاتلق مالگزنك عیبلرن آلوچیغه ئه‌یتمیچه آلداب صاتماگز،
٦٩) حضرت رسولگه یاوز تل تییرمه‌گز، (بواش حرامغنه توگل ایمانسزلقدر)
٧٠) پیغمبرمز محمد علیه السلام ئه‌یتمه‌گان سوزنی پیغمبر علیه السلامنك سوزی دیب سوٚیله‌مه‌گز،
٧١) آتا وآناگزنی رنجورلك اشلر قیلوٚب ره‌نجتمه‌گز، (عقوق والدین)
٧٢) استاذلرگزنی خورلاب ومسخره قیلوٚب ره‌نجتمه‌گز، (عقوق استاذ)
٧٣) بالالرگزغه وشاکردلرگزگه جبر وظلم قیلماگز،
٧٤) خاتوٚنگزنی یا ایرلرگزنی ره‌نجتمه‌گز،
٧٥) یاقن قرداشلر بر برگزدن بیزشمه‌گز، (قطع رحم)
٧٦) پیغمبرمز محمد علیه السلامنك صحابه‌لرندن هیچ برسینه یاوز تل تییرمه‌گز،
٧٧) عالم کشیلرنی سوکمه‌گز وخورلاماگز،
٧٨) جبر قیلو مقصودی ایله هیچ بر کشینی اوٚیالتماگز، (تخجیل)
٧٩) جبر قیلو مقصودی ایله هیچ بر کشینی قورقتماگز، (تخویف)
٨٠) کشینی آلداب یا کلش یولغه یبه‌روٚب آداشدرماگز، (اضلال)
٨١) آلداو نیتی ایله هیچ بر کشیگه ضررلی کیگاشلر بیرمه‌گز،
٨٢) یولنی قازوٚب یا صوقالاب یوروچیلرگه اوٚنغایسزلق ایتمه‌گز،
٨٣) فقیر کشیلرنی فقیرلکلری اوٚچوٚن خورلاماگز وکیمستمه‌گز،
٨٤) هیچ بر کشینی آلداب سوٚیله‌شتروٚب سرن آلورغه طرشماگز، (مکر)
٨٥) هیچ بر کشینی اوزنده بولماغان اشلر ایله ماقتاغان بوٚلوب آلداب دوستلق اظهار قیلماگز، (مداهنه)

٨٦) قز بالانی اوزی راضی بولماغان کشیگه کوچلەب نکاحلاماگز،
٨٧) دورت آی قدر خاتونگز ایله هیچ کورشمیچی سفرده یورمەگز،
٨٨) خاتونلار، سبیز ایرگزنڭ یورتندن چقوب قایتمی یورمەگز، (نشوز)
٨٩) زنادن پاك خاتونگزنی سین زناچی دییوب سوکمەگز، (لعان)
٩٠) کشینی آلداب بوش اش اشلەتمەگز وخدمت ایتدرمەگز،
٩١) عهد قیلوب سوز قویشلغان اشده عهدگزنی بوزماگز، (خلف عهد)
٩٢) پادشاه وتوره بولغان کشیلر، قول آستگزدەغی کشیلرگه جبر وظلم قیلماگز،
٩٣) عادل پادشاه وامیر المومنیننڭ حکملرینه قارشیلق قیلوب باش طارتماگز. (بغی)

حرام غیر ظلمی بولغان عمللر

مؤمن ومسلمان بولغان کشیگه قیلووی (حرام غیر ظلمی) صانالغان عمللرنڭ مشهورلاری (١٢٥) در:

١) ایمانسز بولماگز،
٢) الله تعالی‌نڭ قیلغان اشلرن یاراتمیچی سوزلەنمەگز،
٣) ایمانسزلق چغارا طورغان سوزلرنی سویلەمەگز، (لفظ کفر)
٤) ایمانسزلقه علامت بولغان اشلرنی قیلماگز، مثلا، الله تعالی‌دن باشقه نەرسەگه سجده وعبادت قیلو، قرآننی خورلاو، ایمانسز کشیلرگه اوخشاسەم ایدی دییوب آلارنڭ کییملرن کییوب یورو کبی.
٥) الله تعالی‌دن باشقه نەرسەلرنڭ رضالغی اوچون قربان چالماگز،
(مثلا میت رضالغی اوچون وجنلرنڭ ضررندن امین بولو اوچون)
٦) الله تعالی‌نڭ عذاب قیلووندن قورقمیچی امین وقورقوسز بولماگز،
٧) الله تعالی‌نڭ رحمتندن امید کیسمەگز، (یأس من رحمة الله)
٨) ایمان واعتقادده اوز فکرگز ایله دلیللرنی هیچ اویلامیچی کشیگه ایەروب کنه یورمەگز، (تقلید)
(اما عملده بر مجتهدنڭ اجتهادینه ایەروده ضرر یوقدر)
٩) باشلانغان فرض وواجب عمللرنی یوری بوزماگز،
١٠) فرض وواجب بولغان عمللرنی قیلمی قالماگز،
١١) عیدفطر، عرفه، عید قربان وآندن صوگغی اوچ تشریق کونلرنده

روزه طوتماڭز (صوم ایام منهیه)

۱۲) باغوچیلق قیلوب کیله‌چك زمانده بولاچق اشلردن خبر بیرمه‌ڭز (کهانت)

۱۳) باغوچی‌لرنڭ سوزلرینه وبولدزلرغه قاراب کیله‌چکده بولاچق اشلردن خبر بیره طورغان (منجّم)لرنڭ سوزلرینه اشانماڭز، (تصدیق کاهن)

۱٤) سحر عمللری قیلغان بولوب شغللنمه‌ڭز.

۱۵) اوزڭزده بولماغان یاخشیلق ایله خلق آراسنده ماقتالووڭزغه قزقماڭز، (حب مدح کاذب)

۱٦) مکهٔ مکرمه‌ده وآنڭ تیره‌سنده بولغان (حرم) دییوب آتالاطورغان یېرلرده هیچ بر گناه اش قیلماڭز.

۱۷) بر کشینڭ گناه وحرام اشنی قیلووینه کوڭلڭزدن قوانوب طورماڭز، (رضاء معصیة)

۱۸) هیچ بر کشینی گناه اشلرگه دیمله‌مه‌ڭز، (امر بالمنکر)

۱۹) هیچ برکشینی ثوابلی اشلردن طیماڭز، (نهی عن المعروف)

۲۰) گناه اشلرنی قیلوغه هوسله‌ندره طورغان سوزلر سویله‌مه‌ڭز.

۲۱) گناه اشلرنی قیلوغه هوسله‌ندره طورغان جر وشعرلر یرلاماڭز.

۲۲) گناه اشلرگه یاردم قیلماڭز. ۲۳) سنت‌عمللرگه خلاف بر عادت چغارماڭز،

۲٤) گناه اشلرنڭ قیلنووینه کوڭلڭزدن سوینوب طورماڭز،

۲۵) مکروه بولغان اشلرنی عادت ایتوب کوب قیلماڭز، (اصرار ومداومت)

۲٦) شریعتکه خلاف بولغان گناهلی وضررلی عادتلر چغارماڭز (بدعت سیئه)

۲۷) دنیا اشن دین اشندن آرتق کورمه‌ڭز،

۲۸) هیچ بر اشنی کیره‌ك قدرندن آرتق قیلماڭز،

۲۹) اوطوش اوینلر اویناب آقچه ومال اوطوشماڭز، (قمار)

۳۰) طابش ایله یعنی آرتدروب تولەو شرطی ایله بورچقه آقچه بیرمه‌ڭز، (ربا)

۳۱) محکمه‌ده یاسوداده فائده قیلمق اوچون مال وآقچه آلماڭز، (رشوت
گرچه حقلق ایله اش قیلوب هیچ بر طرفقه جیر قیلماسه‌ڭزده)

۳۲) نجس وحرام نه‌رسه‌لر ایله سودا قیلماڭز،

۳۳) اوز اختیارڭز ایله اوزڭزنڭ آورو بولووڭزغه سبب بولا طورغان اشلرنی قیلماڭز،

۳٤) هیچ بر کشینی الوغلاب رکوع یا سجده قیلماڭز، مثلا، آرتق اییلوب

وبۇ گلۇب سلام بیرو، وییر گه یاتۇب آیاغینه یغلۇب یالنو کبی.

۳۵) دنیالىتلر ینەو دنیامالینەبیك قۇمسز هوسلی وحریص بولما گز ،(حرص وشره)

۳٦) فلان اشنی قیلماسەم، ایمانسز بولیم دیب آند ایتمەگز ، (العیاذ بالله)

۳۷) ایکمه کدر ، قۇیاشدر دییوب اللهتعالیدن باشقه نەرسه ایلهآند ایتمەگز ،

۳۸) حرام اشنی قیلغانده (بسم‌الله) ئەیتمەگز و آیت اوقوما گز وباشقه ثوابلی سوزلرنی ئەیتمەگز ،

۳۹) شریعتده الوغ کورلگان نەرسەلرنی کچکنەگه وخورغه صایما گز

٤۰) مسلمان قرداشلرگزگه یاوزلق قیلونی کوڭلدن نیت قیلما گز

٤۱) هیچ برکشیگه برضرر وآفت کیلووینه سۇینمەگز ، (شماتت)

٤۲) اوز اوزگزنی اوتۇرمەگز . (انتحار)

٤۳) اوزگزنڭ براعضا گزنی اختیارگز ایله کیەتمەگز وایمگاتمەگز ،

٤٤) کشیلرنڭ کیفلرن کیترو اۇچۇن ادبسز جرلر جرلاما گز ،

٤٥) کشیلرنڭ کیفلری اۇچۇن کۇیلی اویۇنلر اوینا ما گز ،

٤٦) کشیلرنڭ کیفی اۇچۇن بییمەگز ،

٤۷) هیچ کمگه التفات قیلماغان رەوشده وهیچ برکشینی کشیگه صایماغان روشده اولوغلق قیافتی ایله یۇرمەگز ، (خیلاء)

٤۸) کشیلرنی اوزگزدن توبەن وخور کورۇب هوالانما گز ، (تکبر)

٤۹) قیلغان عبادتلرگزنی کوبسنۇب اوزگزنی ایزگی‌صاناب یورمەگز ، (عجب)

۵۰) بلۇر اۇچۇن دین مسئلەسن صۇراغان نادان کشیگه بله طۇرۇب ئەیتمی واۇیرەتمی قالما گز ، (کتم علم)

(امابلمیکان دییۇب صنار اوچۇن صۇراغان کشیگه جواب بیرو لازم توگلدر)

۵۱) کشیگه یا حیوانغه لعنت اوقۇما گز ، (لعن)

۵۲) کمگه‌گنه بولسەده ، کشیگه یاوز دعا قیلما گز (بددعا)

۵۳) گناهلی سوزارنی وغیبت سوزارینی طڭلاب اوطۇرما گز ،

۵٤) کونچیلك ایله برکشینڭ دولتی وآب رویی کیتونی تلەمەگز ، (حسد)

۵۵) آچووگز کیلگان کشیگه اوپکەلەب اۇچ کۇندن آرتق آناڭ ایله کورشمیچی آچولانۇب یۇرمەگز ، (حقد وکینه)

۵٦) آچووقایغوو قتنده کییملرگزنی یرتما گز وبرنەرسەنی آتۇب طاشلاما گز ،

٥٧) حرام عمل قیلغانـگزنی هیـچ برکشیگه کورسه‌تمه‌گز،
(قیلو بر حرام، کورسه‌تو ایکنچی حرام)
٥٨) گناه قیلوچی فاسق کشیلرنی کوگلـگزدن دوست کورمه‌گز،
٥٩) ایزگی وتقوی کشیلرنی هیـچ دشمان کورمه‌گز،
٦٠) دنیا مالی اوچون بر کشینی بیك آرتق تعظیم قیلوب اوزگزنی خور قیلماگز، (تذلل وتملق)
٦١) کوگلـگزده بولماغان اشلرنی آلداب سویله‌مه‌گز، (نفاق)
٦٢) هیـچ بر اش ایله کسب قیلمیچی یالقاولانوب اشسز یاتماگز، (بطالت)
٦٣) اوز رزقـگز اوچون اوزگز کسب قیلمـیچی کشی‌دن صدقه یا هـدیه بیرولرن کوتوب یاتماگز، (طمع)
٦٤) قرآن آیتلرینه اوز کوگلـگز تله‌گانچه‌گه بوروب معنا بیرمه‌گز، ایله شغالـنمه‌گز،
٦٥) وقف مالغه هیـچ خیانت قیلماگز،
٦٦) بیت المال آقچه‌سن تییشسزلك ایله آشاماگز،
٦٧) اوتـکان اشکه یالغان آند ایتمه‌گز، (یمین غموس)
٦٨) ایرلر، خاتون‌قز قیافتینه کروب خاتون قز کییمی کییوب یورمه‌گز (تخنث)
٦٩) خاتونلر، ایرلر قیافتینه کروب ایرلر کییمی کییوب یورمه‌گز، (ترجل)
٧٠) قارا یوندن صوغلغان مجوسی‌لر کییه طورغـان اشلپه نی کیمه‌گز، (قلنسوهٔ مجوس)
(آق بولسه یاکه برطرفندن بر آز کیسلـگان بولسه‌درست‌دیگان روایتلر باردر)
٧١) بیلـگه بارماق یووانلغی‌غنه نازك بیلباو بغلامه‌گز، (زنّار)
٧٢) ایرلر، بوبی‌ده، آرقاوی‌ده، یفه‌کدن اشلـنگان کییملرنی کیمه‌گز،
٧٣) ایرلر، آلتون یوزوك وآلتون ساعت کبی آلتوندن یاصالغان زینتلر ایله بیزه‌نمه‌گز،
٧٤) ایرلر، یوزوك وبیلباو وقلـچ بیزه‌کلرندن‌باشقه بیرده کوموشدن‌یاصالغان زینتلر ایله بیزه‌نمه‌گز،
٧٥) آلتون صاوتلرنی وآلتون قورالارنی استعمال قیلماگز، (مثلا آلتـون قاشق وآلتون صابلی قلم طوتو کبی)

٧٦) ایرلر و خاتونلر کوموشدن یاصالغان صاوت وقوراللرنی استعمال قیلماگز
(مثلا کوموش صاوت کوموش قاشق وکوموش صابلی قلم طوتوکبی)
٧٧) کشی وحیوان صورتلری یاصاماگز، (اما آغاچ ویورط صورتلرن یاصاو درستدر)
٧٨) نی روشچه گنه بولسه‌ده وکم ایله بولسه‌ده زنا قیلماگز،
٧٩) زنا عمللرینه هیچ ایلچیلك قیلماگز، (پزونكلك)
٨٠) خاتونگزنی کونچیله‌میچی یات ایرلر ایله قاتشدرمه‌گز، (دیوثلك)
٨١) خاتونگز حیضلی یا نفاسلی وقتده هیچ یاقنلق قیلماگز،
٨٢) عدللك قولندن کیلمه‌سلك وتربیه قیلا آلماسلق کشی ایکی خاتون آلماگز،
٨٣) خاتونگزنی حیضلی وقتده طلاق قیلماگز،
٨٤) خاتونگزنی بر یولی اوچ طلاق قیلماگز،
٨٥) خاتونگزنی آناگزغه یابر محرم قزقرداشگزگه اوخشاتوب(ظهار)قیلماگز،
٨٦) ایرلر، حلال خاتونگزدن باشقه خاتونلرنك یوزلرینه کوڭل وهوس ایله قاراماگز،
٨٧) خاتونلر حلال ایرلرگزدن باشقه ایرلرنك یوزلرینه کوڭل ایله قاراماگز،
٨٨) ایرلر، یات خاتونلرنك تنلرینه کوز صالماگز، (گرچه هوسدن باشقه بولسه‌ده)
٨٩) خاتونلر، یات ایرلرنك تنلرندن نمازده اورتو فرض بولغان یيرلرینه کوز صالماگز،
٩٠) ایرلر، ایرلرنك نمازده اورتو فرض بولغان اعضالرینه کوز صالماگز،
٩١) خاتونلر، خاتونلرنك باش آرقا، کوکره‌ك وبالترلرندن باشقه یيرلرینه کوز توشرمه‌گز،
٩٢) یاش ایر بالالرنك یوزینه کوڭل وهوس ایله قاراماگز،
٩٣) کشینك کوز توشرووقاراو حرام بولغان یيرلرینه قول تییرمه‌گز، (مس)
٩٤) بربوگزگه حلال یا محرم قرداش بولماغان ایر ایله خاتون ایکگزگنه بر یيرده یالغوز قالماگز، (خلوة باجنبیه)
٩٥) خاتونلر، برگنه قات بیك یوقا کولمه‌ك کییوب یورمه‌گز،
٩٦) اوزگزگه کیره‌ك بولماغان مالگزنی کشیگه بیرمیچی یاندروب یا صوغه صالوب ئه‌رم ایتمه‌گز، (اسراف)

٩٧) بر مال یاطعامنی اوزگزده فائدەلانمیچی کشی گەدە بیرمیچی چرتوب هلاك ایتمەگز، (اضاعهٔ مال)
٩٨) قالغان آشلرگزنی بیرگە توگوب ضائع قیلماگز،
٩٩) اوز اختیارگز ایلە آشامیچی واچمیچی طوروب اوزگزنی ضعیفلندرمەگز،
١٠٠) طویغاندن آرتق آشاماگز واچمەگز، (قوناق خاطری اوچون هم یرتەگی کوندەگی روزە بولاچق کشیگە طویغاندن صوڭدە بر آز آشاەق درست بولور).
١٠١) بر ایکی کونلك رزقگز وآزغگز بولا طوروب کشیدن صدقەتلنمەگز،
١٠٢) زکات چغارلق مالگز بولغاندە کشیدن صدقە قبول ایتوب آلماگز،
١٠٣) آش وطعامنی طابتاب وتوگوب خورلاماگز،
١٠٤) نجس نەرسەلرنی آشاماگز ونجس صولرنی اچمەگز،
١٠٥) آوروغە صابشترا طورغان آغولی نەرسەلرنی آشاماگز واچمەگز،
١٠٦) ایتی حرام بولغان حیوانلرنك ایتلرن آشامەگز، سوتلرن اچمەگز،
١٠٧) بوغازلانمیچی بر آفت سببلی اولگان حیواننك ایتن آشاماگز، (میتە، اولەکسە)
١٠٨) شریعتچە بوغازلانماغان یا آولانماغان حیوانلرنك ایتلرن آشامەگز،
١٠٩) صاصوغان وچرگان ایتلرنی آشامەگز،
١١٠) ایمانسز کشی بوغازلاغان یا آولاغان حیواننك ایتن آشاماگز،
١١١) ایتی حلال بولغان حیوانلرنك اویات وعورت اعضالرن، قووقلرن، اوتلرن وبیزلرن آشاماگز.
١١٢) حیوانلرنك بوغازلرندن چققان قانلرنی آشاماگز، (دم مسفوح)
١١٣) یوزم ییمشی صووندن یاصالغان ایسرتکچنی اچمەگز، (شرب خمر)
١١٤) نیندی گنە ذاتدن یاصالغان بولسەدە، ایسرتە طورغان اچملکلرنی اچوب ایسرمەگز (تسکر) (آشلقدن یا بالدن یابەرەنگیدن یاصالغان آراقی وصرا وبوزا سوتدن یاصالغان قوّتلی قمز کبی) (ایسرمکدن مراد سوزن آیق وقندەغندن آرتدروب کولوب سویلەرلك بولو قدردر)
١١٥) ئەفیون وتەمەکی کبی ایسرتە طورغان اولەنلرنی یوتوب یا آوزغە صالوب یاکە صوون یا توتونن اچوب ایسرمەگز،
١١٦) برکشینك اورلاب یا آلداب کشیدن آلغان مالن بلە طوروب صاتوب آلماگز،

١١٧) مكهٔ مكرمه تيره سنده (حرم) دييۆب آتالا طۆرغان ييرده بولغان كييك حيوانلرنى آولاب يا كه بوغازلاب اوتورمه‌گز،
١١٨) قرآن اوقۆلغانن ايشتكانده آنى طڭلاودن باشقه اش بله شغالله‌نمه‌گز،
١١٩) نمازنى وقتنده اوقۆميچى قضاغه قالدرماگز،
١٢٠) رمضانده روزه طۆتمى يۆرمه‌گز،
١٢١) زكات، عشر، وفطره صدقه‌لرن بيرميچى اوزگزده طوتماگز، (بخل)
١٢٢) اۆستگزگه فرض بولا طوروب حجنى قيلمى طۆرماگز،
١٢٣) قرآننى تجويدسز ايتوب حرفلارينى اوزگارتوب بۆزوب اوقۆماگز، (لحن)
١٢٤) غسل قيلو تييشلى بولغان كشيلر غسل قيلونى كيچكترمه‌گز،
١٢٥) جنب بولغان كشى، حيضدن يا نفاسدن آرولانغان خاتۆن غسل قيلونى كيچكترمه‌گز.

مكروه تحريمى وحرام ظنى بولغان عمللر

مكروه شول عمللركه پيغمبرمز محمد عليه‌السلام اول عمللنى قيلودن طيمشدر. مؤمن ومسلمان بولغان كشيگه آنى قيلوده درست توگلدر.
مكروه عمللنى گناهندن قورقوب قيلمى قالغان كشى ثوابلى بولور، قيلغان كشى گناهلى بولور، قارشيلق ايله مكروهنى قيلو درست ديگان كشى ايمانسز بولماسه‌ده گناهلى بولور.

مؤمن ومسلمان بولغان كشيگه قيلو (مكروه) بولغان عمللرنڭ مشهورلرى اۆشبولردر:

١) اوز كيفى اۆچۆن كۆيلى شعرلر يرلاو، (تغنى)
٢) كۆيلى شعر ويرلارنى طڭلاو، (استماع ملاهى)
٣) اوز كيفى اۆچۆن قورالللر ايله كۆيلى اۆينلر اويناو،
٤) اويۆن كۆيلرينه كيفلنۆب بييو،
٥) كۆيلى اويۆن طاوشلرينى طڭلاو، (استماع ملاهى)
٦) اويۆن كۆيلرينه قارشى قول چابو،
٧) اۆيده اويۆن قورالللرن صاقلاب طۆتو، (گرچه هيچ اويناماسه‌ده)
٨) اۆطۆشميچى اۆطۆش اوينلر اويناب عمر اوزدرو، (شطرنج)
٩) علمگه اهل بولماغان كشيگه علم اۆيره‌تو،

۱۰) قرآندن کوکلگه بیکلنگان سوره وآیتلرنی تکرار قیلمیچی اۇنوتو،
۱۱) قرآننی شغللی واشلی کشی باننده اوقو،
۱۲) قرآننی وآیات یازلغان کاغدلرنی ودین کتابلرینی قدرسز اورنغه قویو،
۱۳) آیت یاکه باشقه یاخشی سوزلر یازلغان کاغدلرنی اوطقه یاندرو،
(گرچه طوزغان بولسه‌ده)
۱٤) جنب کشی، حیضلی ونفاسلی خاتون وطهارتسز کشی بوقچادن باشقه مصحف شریفنی طوتو، (اما بوقچا ایله طوتو مکروه توگلدر)
۱۵) جنب کشی، حیضلی ونفاسلی خاتون قرآن آیتلرن اوقو،
(طهارتسز کشیگه قرآن اوقو درستدر. ودخی جنب کشی وحیضلی ونفاسلی خاتونلرغه هر تورلی دعالرنی اوقو درستدر)
۱٦) جنب کشی وطهارتسز کشی اذان واقامت اوقو،
۱۷) جنب کشی، حیضلی ونفاسلی خاتون مسجد اچینه کرو،
۱۸) مسجدده دنیا سوزلری سویلشو،
۱۹) مسجدده دنیا اشلرن قیلو،
۲۰) مسجدده آلداغی صفلرغه بارو اوچون کشیلرنک مویلرن آتلاو،
۲۱) مسجدده بارماقلرن آرالاشتروب یا شارتلاتوب، صاقال ومییقلری ایله اوییناب ادبسز رەوشچه اوطورو،
۲۲) مسجدده تشلرن، بورونلرن وقولاقلرن قازوب اوطورو،
۲۳) مسجدده تچقروب ایسنەو وتوچکرو،
۲٤) مسجدده خطیب خطبه اوقوغان زمانده وهم‌واعظ وعظ سویله‌گان زمانده خطبه ووعظنی طڭلامیچی باشقه سوزلر سویلشوب اوطورو،
۲۵) جمعه‌ده خطیب خطبه اوقوغان زمانده جمعه‌نک سنتلرن یاکه باشقه بر نفل نمازی اوقو (اما اگرده خطبه باشلانغانچی نمازغه کرشکان بولسه، آنی تمام قیلو درستدر)
۲٦) مسجد اچینه توکرو، قاقرو وبورون سنگرو،
۲۷) مسجدده تکبرلک قیافتی ایله الوغلانوب اوطورو،
۲۸) نماز اوقی طورغان کشینک آلدندن بورو، (اگرده آلدنده بر پرده‌سی بولماسه)

٢٩) اذان اوقولغان زمانده کشیگه سلام بیرو یا کشینیڭ سلامن آلو،
٣٠) اذان اوقولغان زمانده دنیا سوزلری سویلەشمو، دنیا اشی اشلەو،
٣١) نیت قیلوب کرشلگان نفل نمازنی ونفل روزەنی عذرسز بوری بوزو،
(قوناق کیلو یا قوناققه چاقرلو سببلی اویله وقتینه قدر نفل روزەنی بوزو درستدر)
٣٢) نماز اوقو مکروه بولغان وقتلرده، یعنی قویاش چقوب طورغان زمانده، هم قویاش نقد توش وقتینه کیلوب ییتکان وقتده ودخی قویاش بایغان زمانده نماز اوقو،
٣٣) طاڭ آتقاندن صوڭ قویاش چققانچی وایکندی وقتی کرگاندن صوڭ قویاش بایغانچی نفل نمازلری اوقو،
(اوشبو ایکی وقتده قضاغه قالغان نمازلرنی اوقو درستدر)
٣٤) فقط جمعه کون یا فقط شنبه کوننی خاصلاب روزه طوتو،
٣٥) بر کون روزه طوتقاندن صوڭ کیچ هیچ بر افطار قیلمیچی ایکنچی کون ینه روزه بولو، (صوم وصال)
٣٦) خاتون ایرینڭ رخصتندن باشقه نفل روزه طوتو،
٣٧) عرفه کوننده عید وتشریق کونلرنده عمره حجن قیلو،
٣٨) اویویاچق کشیلر اوزینڭ امام بولوون یاراتماغانلقلرن بلگان کشی نمازده امام طورو،
٣٩) جنب بولغان کشی طهارت آلمیچی آش آشاو،
٤٠) آشنی یا اچملکنی صول قول ایله طوتوب آشاو یا اچو،
٤١) یالان باش کوینچه آشاو یا اچو،
٤٢) بر آش مجلسینه چاقرلمیچی باروب کرو، (تطفّل)
٤٣) ایەسی کوڭلندن راضی بولماغانلغن بله طوروب کشی آشن آشاو،
٤٤) آش مجلسینده باشقه کشینڭ آلدندن آلوب آشاو،
٤٥) آشنی وصونی اوروب صووتو،
٤٦) آشنی آلوغلامیچی طوتو،
٤٧) بو آش قاتی بولغان یایومشاق بولغان پشمەگان، آچی بولغان، دیب طعامنی عیب ایتو،
٤٨) ایکمەکنی وباشقه طعامنی بورنینه قویوب ایسنەب قاراو،

۴۹) ایکمه‌ك اوُستینه پچاق یا طوُز صاوتی کبی بر نه‌رسه قویو،
۵۰) ایکمه‌ك صنغن طاباق آستنده قالدرو،
۵۱) ایکمه‌ك كه پچاق یا قول سوُرتو،
۵۲) ایکمه کنی بر قول ایله صندرو،
۵۳) تکبرلك قیافتی ایله طایانوُب اوطوُروُب یا قرن یاتوُب آشاو،
۵۴) آیاق اوُستنده کوُینچه آش آشاو یا صو اچو،
۵۵) مجلسده‌گی آشنی خوجه‌سینڭ رخصتندن باشقه آلوُب کیتو،
۵۶) یوُز توبه‌ن یاتوُب آشاو،
۵۷) آش مجلسنده شاخشی وچیرکانچ سوزلر سوُیله‌و، (فحش)
۵۸) طابندن آش آلنغانچی اورنندن طوُرو،
۵۹) طابنغه بر اورنغه کیلوب اوطوُرغان کشینی قوزغاتوُب آنڭ اورنینه اوطوُرو،
۶۰) آش حاضرله‌میچی طوی ونکاح قیلو،
۶۱) بر کشی (زمزم) صوری، سوُت یا خوش ایسلی بر نه‌رسه بیرگانده
کیره‌ك توگل دیب آلمی قالو،
۶۲) آش حاضر بولوُب سفره‌گه قویلغاندن صوڭ کیلوُب آشامیچی آشنی کوُتدرو،
۶۳) ته‌نگه ضعیفلك کیتره طوُرغان نه‌رسه‌لرنی آشاو،
۶۴) یاننده آیت یازلغان کاغدلر ودعالی بتیلر ایله بدرفکه کرو،
۶۵) اوُی اچنده نجس حاجتلرن اوته‌و،
۶۶) بدرفکه یالان باش کوُینچه کرو،
۶۷) آیاق اوُستنده کوُینچه حاجتن اوته‌و، (تبوّل قائماً)
۶۸) مسجد وقبرگه قرق آدوُمدن یاقنراق ییرده حاجت اوته‌و،
۶۹) بدرفده طهارت آلو هم غسل قیلو،
۷۰) اوڭ قول ایله استنجا قیلو،
۷۱) بدرفده نجسینه قاراو،
۷۲) بدرف کبی کوکُل قاراالتا طوُرغان اورنلرده ضرورتسز اوُزاق طوُرو،
۷۳) صو اوُستینه حاجتن اوته‌و، یعنی نجسلرن پاك صوغه توُشرو،
۷۴) ییمشلی یا کوله‌گه‌لی آغاچ توُبنده یول یا چیره‌م اوُستینه حاجت قیلو،
۷۵) کشی کوز آلدنده حاجت قیلو،

٧٦) بدرفده قبلهغه قارشی یا آرقان اوطورو،
٧٧) آچق ییرده آیغه یا قویاشقه قارشی یا آرقان اوطوروب حاجت قیلو،
(اما آی ایله قویاش اوزلری کورنمهسهلر، ضرری یوقدر)
٧٨) بدرفده حاجت قیلغان وقتده سوز سویلهشو،
٧٩) اوڭ قولی ایله استبرا قیلو،
٨٠) اذان اوقولغان زمانده حاجت قیلو،
٨١) کاغد، اولهن، یافراق کبی قدرلی نهرسهلر ایله استبرا قیلو،
٨٢) کشی آلدنده استبرا قیلوب یورو،
٨٣) تبولدن صوڭ استبرا قیلوب طورغان کشیگه سلام بیرو،
٨٤) اوڭ قول ایله بورون سنگرو،
٨٥) ضرورتسز اوڭ قول ایله اورتولی ییرلرنی طوتو،
٨٦) کشی آراسنده عذرسز ضرته قیلو، (یعنی یللهنو)
٨٧) قرمسقه کبی کچکنه حیوانلرنڭ اویالرینه حاجت قیلو،
٨٨) نجس نهرسهلرنی یولغه واورامغه طاشلاو،
٨٩) بدرفدهگی حالده سلام بیرو، یا سلام قایتارو،
٩٠) سلام بیرگانده یا سلام قایتارغانده باشنی ایو یا قولنی کوکرهککه قویو،
٩١) سلام بیرمس بورون سوز سویلهشه باشلاو،
٩٢) ایمانسز کشیگه باشلاب سلام بیرو،
٩٣) بر حرام وگناه اشنی قیلوب طوروچیغه سلام بیرو،
٩٤) مییقنڭ بورون طوغرسندهغی ییرلرن آوزغه کرورلك قدر اوزون ایتوب یورتو،
٩٥) ایرلر صاقاللرن کیسوب بر طوتامدن قسقا ایتوب قالدرو،
٩٦) ایرلر چهچلرینڭ بر آزن کیتهروب بر آزن کیتهرمی قالدرو، (قزع)
٩٧) ایرلر صاقال ومییقلرن کیتهرو،
٩٨) خاتونلر چهچلرن کیتهرو،
٩٩) صاقالدن، مییقدن هم چهچدن آغارغان توکلرنی یولقو، (نتف، نمص)
١٠٠) یوزندن وقاش آراسندن توکلرن یولقو،
١٠١) ایرلر صاقال، مییق وچهچلرن قاراغه بویاو، (اما قزل وصارغلت توسلرگه بویاو درستدر)

١٠٢) ایرلر قوللرینه قنا یاغنو،
١٠٣) جنب کوینچه چەچ کیتەرتو،
١٠٤) جنب کوینچه، حیضلی ونفاسلی حالده طرناق کیسو،
١٠٥) طرناقنی تش ایله کیتوب آلو،
١٠٦) طرناغن اوزون ایتوب ییتکروب قرق کون قدر کیسەچی یورو،
١٠٧) آلنا طورغان توکلرنی قرق کون قدر آلمیچی یورو،
١٠٨) طرناقلرنی وتوکلرنی قدرسز بیرلرگه طاشلاو،
١٠٩) خاتونلر چەچلرینه چەچ یالغاو، (استیصال، پاریك)
١١٠) ماتور وکچکنه بولوب کورنسون اوچون تشنی ایگەولەو، (وشر)
١١١) خاتونلر، عەومی بازار مونچاسینه بارو،
١١٢) خاتونلر اورامغه طشقی یاقدن یاخشی وزینتلی کییملر کییوب چغو،
١١٣) تەنگه تیری آستینه تورلی بیزەك توشرو، (وشم)
١١٤) خاتونلر حلال ایرلرندن ومحرم قرداشلرندن باشقه سفرگه چغو،
١١٥) گرچه اشانماسەده، کیلەچکدەگی اشنی باغوچیغه قاراتوب قاراو،
(اما آنك کیلەچکدن خبر بیرگان سوزینه اشانو حرامدر)
١١٦) ضرور بولماغان اورنده الله تعالینك اسمی ایله یمین ایتو،
١١٧) صاتوچی مالینك یاخشیلغی حقنده آند ایتو، (گرچه یاخشیلغی حق بواسەده)
١١٨) ایمانسز کشیلرگنه کییه طورغان کییملرنی کییوب یورو،
١١٩) صبی ایر بالالرغه یفەك کییملر کیدرو،
١٢٠) کییم صالمینی نجس وشاخشی کوینچه کییوب یورو،
١٢١) کشی عجبسنوب کولەرلك بیك یاخشی یا بیك ناچار کییملر کییوب یورو، (لباس شهرت)
١٢٢) چالبار بالاغن تکبرلك اوچون طوبقدن توبەن صالندروب یورو.
١٢٣) ایرلر قب قزل یاصاب صاری کییملر کییوب یورو،
١٢٤) اولسەم ایدی دیب اولم تلەب دعا قیلو،
١٢٥) دنیاده بیك اوزاق طوروب کوب اشلر قیلونی اویلاب یورو، (طول امل)
١٢٦) طاعون، وبا وتیر خستەسی کبی یوغنچلی آورو بولغان شهردن آورودن قاچوب چغوب ایکنچی شهرگه کیتو، (چونکه الله تعالینك قضاسندن قاچو وآورونی طاراتو احتمالی بولادر)
١٢٧) طاعون وبا وتیر خستەسی کبی یوغنچلی وخوفلی آورو بولغان شهرگه باروب کرو،

۱۲۸) طبیبسز شهرده وطبیبسز آولده طورو،
۱۲۹) یوغنچلی آورولی کشیگه اوچ آرشوندن آرتوق یاقن کیلو،
۱۳۰) میتنك یاخشیلقلرن ئەیتوب ماقتی ماقتی آرتندن یغلاب بارو، (نوحه)
۱۳۱) اوز سوزن آستده قالدرماس اوچون حق سوزگه قارشی کیلو (عناد)
۱۳۲) حقیقتنی بلمیچی اوزی گمان قیلغان اشنی حق سوز ایتدروب سویلەو،
۱۳۳) اوزنده بولماغان یاخشیلقلر ایله ماقتانو، (تمدح وتفخر)
۱۳۴) بر کشینی اول کشینك اوزنده بولماغان یاخشیلق ایله آرتدروب ماقتاو، (مبالغه فی المدح)
۱۳۵) کشی کولدرو اوچون یالغان سوزلر قاتشتروب اویون کولکی سوزلر سویلەو، (مزاح کاذب)
۱۳۶) کشی اویالا طورغان ادبسز وچیرکەنچ سوزلر سویلەشو، (فحش)
۱۳۷) کشیدن بر یومش اوتنگانده اللهتعالی حقی اوچون دیب صوراو،
۱۳۸) الله تعالی حقی اوچون دیب اوتنگان کشینك اوتنچن قیلمی قالو،
۱۳۹) بیرگان بولەگن وصدقەسن ئەیتوب (منّت) قیلو،
۱۴۰) فائدەلی سوزنی کیرەگندن آرتق سویلەو، (فضول)
۱۴۱) دنیاغەده آخرتکەده فائدەسی بولماغان سوزلر سویلەو، (مالا یعنی)
۱۴۲) بورچ یا باشقه بر یومش صوراغانده زینهار بیرسەنه دیب قات قات صوراب جودەتو، (الحاح)
۱۴۳) سوزم ماتور بولسون دیب تکلفلەنوب سویلەو، (تشدّق)
۱۴۴) هیچ کمگه ضرری تیمی طورغان یالغان سوزلر سویلەو، (اما ضررلی یالغان سوزنی سویلەو الوغ حرامدر)
۱۴۵) سوز جایی وکنایه ایله کشیدن کولو،
۱۴۶) سببسز وعجبسز کوب کولو،
۱۴۷) تیمر، جیز، باقر، وطاش یوزکلر کییوب یورو،
۱۴۸) کشی صورتن وحیوان صورتلرن اویده کوز آلدنده طوتو،
۱۴۹) اوی اچنده ات آصراو،
۱۵۰) ظالم تورەلرنی تعظیم قیلو،
۱۵۱) آتا، آنا، استاذ وعالم کشیدن باشقه کشینك قولن اوبو،
۱۵۲) اوزینه اوزی یاوز دعا قیلو،
۱۵۳) کچکنه بالاغه بر نەرسه بیرونی وعده قیلوب‌ده صوڭندن بیرمی قالو،

١٥٤) آت، بایغش یارق قانات وقارلغاچ کبی ایتیمکروه بولغان حیوانلرنڭ ایتلرن آشاو،
١٥٥) حیوانڭ اچهگی وقارنلرن آشاو،
١٥٦) حیواننی اوتمەس پچاق ایله بوغازلاو،
١٥٧) حیواننی کیچ وتۆنله بوغازلاو یا آولاو،
١٥٨) پچاقنی حیواننی یانقرغاچ قایراو،
١٥٩) پچاقنی حیواننڭ اوزینه کورسەتۆب قایراو،
١٦٠) حیواننڭ موینن ارتندەغی آق طامرغه قدر کیسو
١٦١) بوغازلاغانده حیواننڭ موینن بۆتۆنلەی کیسۆب بترو،
١٦٢) حیواننڭ کچکنه ویەش بالاسن صاتۆب یا صویۆب اوزندن آیرو،
١٦٣) حیواننی موینینڭ آرتندن جیلکه طرفندن بوغازلاو،
١٦٤) بوغازلانغان حیواننی جانی چقماس بۆرۆن طونی باشلاو،
١٦٥) حیواننی قبله طرفندن باشقه طرفقه قاراتۆب یاتقزۆب بوغازلاو،
١٦٦) حیواننی سۆت بیره طۆرغان وقتنده یعنی صاولا طۆرغان وقتلرنده بوغازلاو
١٦٧) بالا طابارغه یاقنلاشقان حیواننی بوغازلاو،
١٦٨) بزاو، بەتی وچبش، کبی بیك یەش حیوانلرنی صویۆب جان قییو،
١٦٩) کیف قیلو وعمر اوزدرو اوچۆن حیوان آولاب جان قییو، (اصطیادللتلهی)
١٧٠) تۆیەنی موینینڭ باشینه یاقن یېرندن بوغازلاو،
١٧١) تۆیەدن باشقه حیواننی موینینڭ کوکرەگینه یاقن یېرندن بوغازلاو،
١٧٢) حیواننڭ قۆلاغن یا بۆرنن یا موگزن کیسۆب یاکه تەنن یاندرۆب بیلگی صالو، (مثله)
١٧٣) تربیه قیلۆرغه کوچی یېتەرلك کشی سببسز خاتۆن آلمیچی واۆیلەنمیچی طۆرو، (تبتل)
١٧٤) عذرسز وسببسز خاتۆنن طلاق قیلو،
١٧٥) بر دوستلاشقان کشیسن سببسز دوستلقدن طاشلاو،
١٧٦) حرام اشنڭ قیلنووین قاراب تماشا قیلوب طۆرو،
١٧٧) ضرورتسز فاسق وگناهچان کشیلر ایله مجلسدەش بولو،
١٧٨) حرام اشنی قیلۆرغه یۆری دیب تهمت قیلۆراق یېرلرگه کرۆب یۆرو،
١٧٩) بولده طابلغان مالنی ایەسن ازلەودن قورقۆب آلمیچی کیتو،

۱۸۰) مالینڭ حلاللگی شبهه‌لی کشینڭ آشن آشاو،
۱۸۱) حلاللگی شبهه‌لی بولغان اویده طورو،
۱۸۲) حلاللگی شبهه‌لی بولغان کییملر کییو،
۱۸۳) حلاللگی شبهه‌لی بولغان ماللر ایله فائده‌لانو،
۱۸۴) طاڭ آتقاندن صوڭ قویاش چققانچی وایکندی ایله آخشام آراسنده وآخشام ایله یه‌ستو آراسنده یوقلاو،
۱۸۵) یوقلاغانده یوز تو به‌ن یاتوب یوقلاو،
۱۸۶) آیاغن قبله‌غه طابا صوزوب یوقلاو،
۱۸۷) کتابقه باشن قویوب یوقلاو،
۱۸۸) بالالرینڭ برسن آرتق قدرله‌و، (اما سبق اوقوغانلغی اوچون یا اطاعتلیلگی اوچون بولسه، باشقه‌لرن عبرتلندرو اوچون درستدر)
۱۸۹) قاضی وحاکم ایکی نزاعلی کشینڭ برسینه ایکنچیسندن آرتغراق التفات کورسه‌تو،
۱۹۰) رغصتندن باشقه بر کشینڭ باقچه‌سینه کروب یورو،
۱۹۱) اوزندن صورامیچی کشینڭ مالی ایله فائده‌لانو (گرچه صوڭندن قایتاروب بیرسه‌ده)
۱۹۲) خاتون ایرینڭ یورط خدمتلرن اشله‌رگه ایرنو،
۱۹۳) بای کشیلرنی بایلقلری اوچون ألوغ کوروب تعظیم قیلو،
(اما قارتلغی یا جواردلغی اوچون هر کمنی تعظیم قیلو درستدر)
۱۹۴) بهاسی طاغی‌ده کوته‌رلسون اوچون جیغان آشلغن صاتمی طوتو، (احتکار)
۱۹۵) شهرگه کیله طورغان مالنی شهرگه قیمت ایتوب صاتو اوچون قارشی چغوب آلو، (تلقی جلب)
۱۹۶) بر شهرگه کیره‌کلی مالنی طابش کوبلگینه قزغوب ایکنچی شهرگه صاتو،
۱۹۷) مالنی صاونی ایله اولچه‌ب صاوت آورلغن‌ده مالغه حساب قیلوب صاتو،
۱۹۸) آلوچینی آلداو اوچون بر صاتوچینڭ مالینه آلوچی بیره طورغان بهادن آرتق بها بیروب کیتو، (نجش)
۱۹۹) صاتوب آلغان مالن ایه‌سی کیری قایتاروب آلمقچی بولغانده اوزی آلغان بهادن آرتدروب صاتو،

٢٠٠) آلوچی اوکنوب مالنی کیری قایتارمقچی بولغانده اوزی صاتقان مالن بهاسن کیمتوب آلو،
٢٠١) بر صاتوچی آلوچیغه مالن کورسه‌تکان وقتده ایکنچی صاتوچی اوز مالن کیتروب کورسه‌تو، (عرض علی العرض)
٢٠٢) آلوچی بر مالنك بهاسینه کیلشوب طورغان وقتده ایکنچی کشی آرتق بها بیرو، (سوم علی السوم)
٢٠٣) بر کشی یاوچی ییبه‌رگان قزغه بله طوروب ایکنچی کشی‌ده یاوچی ییبه‌رو، (خطبه علی الخطبه)
٢٠٤) مالنی صاتقانده یا آلغانده صاتوغه دخلی بولماغان بر شرطنی قاتشدرو، مثلا بر برسن حرمت قیلونی شرط قیلو کبی،
٢٠٥) قوینی وصغرنی قیمت صاتو اوچون بر ایکی کون صاومی طورو (تصریه)
٢٠٦) زکات وعشر اوچون مالینك ناچار ویمانراغن صایلاب بیرو،
٢٠٧) قرآن اوقو اوچون ووعظ سویله‌و اوچون صاتولاشوب آقچه آلو،
٢٠٨) قورقاقلانوب اوزینه ضرر کیله طورغان اشلرده آرتق یوواشلق قیلو، (جبانت)
٢٠٩) کوچی یتمه‌سلك اشکه آچو ایله باطرچیلق قیلوب طوتنو، (تهور)
٢١٠) ناچار کشیلرگه وناچار سوزلرگه طوغری کیلو سببلی بر اشنی ناچارلققه یوراب شوملانو، (تطیر وتشأم)
٢١١) کشی آراسنده باشینی تیلیگه صالوب تیلی کشیلر کبی قیلنوب یورو، (تحمق)
٢١٢) کشی آلدنده اویالمیچی چیرکه‌نچ اشلرنی قیلو، (وقاحت)
٢١٣) حلال نعمتلر ایله فائده‌لانودن اوزن محروم قالدرو، (خمود)
٢١٤) اوزی بله آلماسلق اشلرنی‌ده بلونی دعوا قیلو، (جربزه)
٢١٥) کشینی اویالتو اوچون بر مسئله صوراو،
٢١٦) کشیلر آلدنده ایکی کشی یاشرون سوز سویله‌شو، (تناجی)
٢١٧) بر کشینك بر یاکلش اش قیلغانن کورگاچ کولو،
٢١٨) اولوغ کشیلر آلدنده، آلاردن اوزوب سوز سویله‌و،
٢١٩) اولوغ کشیلر آلدنده قچقروب کولو وکوب کولو،
٢٢٠) بر کشی سوزن تمام قیلغانچی ایکنچی کشی سوز باشلاو،

٢٢١) ألوغ کشیلردن اوزوب آلدن یورو،
٢٢٢) خدمت حقن تعیین قیلوب سویلشمیچی کشینی خدمتکه یاللاو،
٢٢٣) قولنده آقچه‌سی بولا طوروب بیره‌چك بورچن بیرمیچی اوز قولنده طوتو،
٢٢٤) بورچلی کشینك قولنده‌غی آقتق مالن آلوب بورچن توله‌تو،
٢٢٥) ماقتانو اوچون‌گنه و دنیا راحتی اوچون‌گنه مال جییو،
٢٢٦) اوینی بیك بییك ایتوب اشله‌تو،
٢٢٧) اوینی عادتدن آرتق بیزه‌کله‌و،
٢٢٨) فلان مقصودم بولسه، فلان‌اش قیلورمن دیب کوب نذر ئه‌یتو،
٢٢٩) کوکلن شفقتسزلك و مرحمتسزلککه اویره‌تو، (قساوت قلب)
٢٣٠) میتنی قبرستانغه کوته‌روب بارمیچی آرباغه صالوب آلوب بارو،
٢٣١) میتکه جنازه نمازن مسجد اچنده اوقو،
٢٣٢) میتنی قبر اچینه قویغانچی یبرگه اوطورو،
٢٣٣) لحدنی پشکان کیرپچ یا آغاج ایله اورتو،
٢٣٤) ایکی کشینی ضرورتسز بر قبرگه کومو،
٢٣٥) میت و جنازه یاننده کولوب سویلشو،
٢٣٦) میتنی قبرگه آخشامدن صوك کومو،
٢٣٧) خاتونلر جنازه آرتندن بارو،
٢٣٨) قبر اوستنده و قبر یاننده نماز اوقو،
٢٣٩) خاتون قز قبرستان اچینه کروب یوو،
٢٤٠) قبر اوستینه تونله اوط یاندروب قویو،
٢٤١) قبرلرنی طابتاو و قبرلر اوستینه اوطورو،
٢٤٢) قبرلر اوستینه اوسکان اوله‌ن، چه‌چه‌ك و ییمشلرنی آلو،
٢٤٣) قبر اوستینه اوستی توبه‌لی شادروان بنا قیلو،
٢٤٤) میت بولغان بولمه‌ده میت یاننده آش آشاو،
٢٤٥) قبرلر یاننده آش آشاو،
٢٤٦) قبله‌غه و دین کتابلرینه هم ایکمه‌ککه آیاق صوزوب اوطورو،
٢٤٧) یاغشی سوزلر یازلغان کاغدلرنی قدرسز ایتو،
٢٤٨) طوقتاب طورغان زمانده آت اوستنه آتلانوب طورو،

٢٤٩) سفردن اوُیینه قایتوُب کرگانده ضرورتسز توُنله قایتوُب کرو،
٢٥٠) طاوشی وصایراوی ایله کیفلهنو اوُچوُن چیتلکده قوُش آصراو،
٢٥١) طابقان اقچهسن حرامغه طوُتا طوُرغان کشیگه صدقه ایتوُب اقچه بیرو، (اما آشارلق قدر ایکمهك وآش بیرونك ضرری یوقدر)
٢٥٢) بر کره هبه قیلوُب بیرگان نرسهسن کیری قایتاروُب آلو،
٢٥٣) شریعتده روایتی بولماغان افسوُن دعالری اوقوُب کشینی یا بر نهرسهنی اوُشکرو، (رقیه)
٢٥٤) محبت بازووی دیب یالغان بتیلر طاغوُب یوُرو، (توله)
٢٥٥) کوز تیمهسوُن یا جن زخمتی تیمهسوُن دییوُب افسونلر و آغاچلر طاغوُب یوُرو، (تمیمه)
٢٥٦) ضرور بولماغانده خاتوُن قز طاوشن طڭلاو،
٢٥٧) ضرور بولمیچی طوُروب نا محرم خاتوُنلر ایله سوز سوُیلهشو،
٢٥٨) یهش کشی قارچق خاتوُننی یا که بالا طابمی طوُرغان خاتوُننی نکاحلاب آلو،
٢٥٩) قز بالانی قارت کشیگه وبیك یهمسز قیافتلی کشیگه نکاحلاب بیرو،
٢٦٠) ضرورتسز حرام نرسهلر ایله دوالانو،
٢٦١) بالغه قزنی اوزی راضی بولغان کفوینه سببسز بیرمی ونکاحلامی طوُرو، (عضل)
٢٦٢) اورونی کوُچلهب آشاتو یا اچرو،
٢٦٣) قوناقنی قستاب وکوُچلهب آشاتو،
٢٦٤) بلا وضررلر کورو سببلی زمانهنی ویلنی سوکو، (سب دهر)
٢٦٥) بالاغه معناسز یا چیرکهنچ معنالی اسم قوشو، (دیز، جسق، منافق) کبی
٢٦٦) بالاغه بیك آرتق مافتاونی آڭلاتا طوُرغان اسم قوشو، (ولی الله) دیمك کبی.
٢٦٧) محمد اسملی کشی (ابو القاسم) دیب پیغمبرمز محمد علیه السلامنك کنیهسی ایله کنیهلهنو،
٢٦٨) شعباننك (٣٠)نچی کوُننده رمضان باشی ایکانلگی ثابت بولماغانده رمضان روزهسی دیب نیتلهب روزه طوُتو، (صوم یوم شك)
٢٦٩) حج آیلری کرمس بوُروُن حج نیتی ایله احرام قیلو،

٢٧٠) آچووی کیلوب دشمان بولو احتمالی بولغان کشیگه شریعت بویورغان اشلرنی بویورو یا که آنی شریعت طیغان اشلردن طیبو،
٢٧١) قویاش چققانچی صاتو ایته باشلاو،
٢٧٢) بوغازلاغاندن صوڭ اچندهگی نجسلری آرچلمیچی بر تهولك طورغان حیواننڭ ایتن آشاو،
٢٧٣) نجس آشی طورغان حیواننڭ سوتن یا ایتن آشاو،
اگر تویهنی (٤٠) کون، صغرنی (٢٠) کون، قوینی (١٠) کون طاوقنی (٣) کون جاوب قویوب پاك نعمتلرگنه آشاتوب طوتلسه، اوّلده نجس آشاغان بواسهلرده، ایتلریده سوتلریده پاك بولور)،
٢٧٤) قوناق صیلاو اوچون اوزی هیچ آشامی طورغان آشلر حاضرلاو،
٢٧٥) ایرکهك حیواننی بر کشینڭ آنا حیوانی ایله کورشترگان اوچون حق آلو، (اجرهٔ تیس)
٢٧٦) ایت ایله تری حیواننی آلماشترشو،
٢٧٧) چاماسن طوبال ایله اولچهب قارامیچی بر آشلقنی شول جنسدن بولغان ایکنچی آشلق ایله آلماشترشو، (شبههٔ ربا)
٢٧٨) اوز کیرهگندن آرتقان صونی کشیگه صاتوب بیرو،
٢٧٩) حقیقی سببسز خاتون ایرینه «مینی آیر» دیب طلاق صوراو،
٢٨٠) بولهك وهدیهنی آرتغی ایله قایتاروب الو نیتی ایله بیرو،
٢٨١) کوگهرچن اوچرتوب اویناو،
٢٨٢) بر کشینی اورنندن قوزغاتوب آنڭ اورنینه اوطورو،
٢٨٣) یهنهشه اوطورغان کشیلرنی آیروب آرالرینه کروب اوطورو،
٢٨٤) یهنهشه کیله طورغان ایکی خاتوننڭ آرالرندان چغو،
٢٨٥) میتنی ماقتاب قبر اوستینه طاش یازوب قویو، (کم ایکانینی بلگرتوب تعریفی وشهرتی ایله اسملرن یازوب قویو درستدر.)
٢٨٦) کشی حقی قاتشو احتمالی بولغان کسبلر ایله کسب قیلو،
٢٨٧) کشی ماقتاوینه قزغوب خفتلهنوب ویولهرلهنوب بر اش قیلو،
٢٨٨) یولهر کشینی فزق اوچون ماقتاغان بولوب یولهرلهندرو،
(اما آلدامق اوچون ماقتاو حرامدر)
٢٨٩) یولهر کشیلر کبی اوزن اوزی ماقتاو،

٢٩٠) بر اشنی فلان کشینڭ آچووی کیلسوٗن دیب قیلو،
٢٩١) بر کشینڭ قایغیلی اشن صوٗراشتروٗب قایغیسن ایسینه توٗشرو،
٢٩٢) خاتوٗنی قز بالا طابقانی اوٗچوٗن قایغرو،
٢٩٣) آورو کشی یانینه یاخشی کییملر کییوٗب بیزەنوٗب کرو،
٢٩٤) آورو کشینی آورووڭ بیك قورقنچلی ایکان دیب قورقتو،
٢٩٥) آورونی کوب سوٗیلەشدرو ویاننده اوٗزاق اوطورو،
٢٩٦) قارچقانی آولارغه اوٗیرەنگاننده تری قوٗشنی طوتدروٗب عذابلاندرو،
٢٩٧) شغللی کشینڭ اوٗیینه کوب کروٗب یاکه آنڭ یاننده کوب
سویلەشوٗب اوطوٗروٗب آنی بوٗرچو، (تعجیز)
٢٩٨) حیوان آولاو ایله کسب وهرکت قیلو،
٢٩٩) قیلووی سنت بولغان بر عملنی قیلمی قالو، (ترك سنت)
٣٠٠) عبادتلرنڭ اچنده مکروه بولغان اشلرنی قیلو،
(مثلا طهارت آلغانده (١٠) توٗرلی اش مکروهدر، نماز اوقوٗغانده
(٨٠) توٗرلی اش مکروهدر، روزه کشیگه (١٠) توٗرلی اشنی قیلو
مکروهدر)

مُسْتَکْرَهْ (مکروه تنزیهی)

مستکره شول عملدر، که پیغمبرمز محمد علیه السلام اول عملنی قیلونی یاراتمامش وضرر بولو احتمالن آڭلاتمشدر، دخی اوّلگی ایزگی علمالرده آنی قیلونی معقول کورمەمشلردر. مستکره عملنی قیلو بیك زور گناه بولماسەده، کچکنه گناهلردن والوغ ادبسزلکلردندر.

مؤمن ومسلمان بولغان کشیگه قیلو مستکره بولغان عمللرنڭ مشهورلری (٦٠) در:

١) آشنی اسسی کوٗینچه آشاو وصونی اسسی کوٗینچه اچو،
٢) صونی بیك صووق کوٗینچه اچو،
٣) بر یولی توٗرلی توٗرلی کوب آشلر آشاو،
٤) کشینڭ آشاغانن قاراب طوٗرو،
٥) آشاغانده زور زور قابوٗب آشاو،
٦) مجلسکه آش کیترله طوٗرغان طرفقه قاراب طوٗرو،

۷) آشنی طاباقنك اورتالغندن آلوب آشاو،
۸) قابقان لقمەسن آوزندن چغارو،
۹) آشنی یاغشی چەینەمیچی تیز یوطو،
۱۰) آش آشاغان زمانده کوب سویلشو،
۱۱) آش اوستینه قول سلکو،
۱۲) باشن طاباق اوستینه قویوب آشاو،
۱۳) صونی صیبر کبی بر طوتاشدن طنوب اچو،
۱٤) صو بویینه کیلوب صونی حیوان کبی یاتوب اچو،
۱۵) قاراڭغی یبرده آشاو،
۱٦) آشاغانده واچکانده آش وصو اوستنه طابا صولاو،
۱۷) آش آشی باشلاغاچ بر آز وقت طوقتاب طوروب ینه طاغی آشاو،
۱۸) قارنی کامل آچماس بوروڭ آش آشاو،
۱۹) قورغاشنلاماغان جیز وباقر صاوتلردن آش آشاو یا صو اچو،
۲۰) صاوتنك کیتك طوغرسندن آغزوب صو اچو،
۲۱) صاوتنك طوتقاسی طوغرسندن صو اچو.
۲۲) بازارده خلق آراسنده واورامده آشاب اوطورو،
۲۳) صوغان وصارمساق آشاب کشی آراسینه چغو،
۲٤) بازارده کشی کوزی کوب توشکان طعامنی یومیچی آشاو،
۲۵) تش آراسندەغی طعامنی آلوب یوطو،
۲٦) قولی وآوزی مایلی کوینچه یورو ویوقلاو،
۲۷) اوسووی بیتلکمەگان ییمشلرنی آشاو،
۲۸) اچی کورنمی طورغان صاوتلردن صو اچو،
۲۹) آوزندن بر آز آغزمیچی قومغان آوزندن صو اچو،
۳۰) یوغنچلی آورولی کشیگه کوب قاراب طورو،
۳۱) ایسنەگانده، یوتکرگانده وتوچکرگانده قاتی قچقرو،
۳۲) آوزنی قابلامیچی ایسنەو،
۳۳) اختیاری ایله قچقروب کیکرو،
۳٤) آیاقلرنی برسی اوستینه ایکنچسینی قویوب چالماشتروب اوطورو،
۳۵) بارماق شارتلاتو،

٣٦) قول بارماقلارن آرالاشدروب اوطوررو،
٣٧) يوركانده ياق ياققه كوب قارانوب يوررو،
٣٨) باشماقنى بر كنه آياقغه كييوب يوررو،
٣٩) چالبارنى آياق اوره طورغان كوينچه كييو،
٤٠) صاقالنى بيك آرتق اوزون ايتوب اوسدرو،
٤١) قوياشقه قارشى قاراب اوزاق اوطوررو،
٤٢) قوياش ايله كوله كه آراسنده اوطوررو،
٤٣) ايكندى ايله آخشام آراسنده يازو اوقو،
٤٤) هلاك بولودن قورقنچلى يولغه سفرگه چغو،
٤٥) يوزه بلمى طورغان كشى صو كويمه‌سينه اوطوروب صو سفرينه چغو،
٤٦) يغلوب توشو احتمالى بولغان بيرده يوقلاو،
٤٧) اوسال كشيلردن و برتقچ حيوانلاردن قورقنچلى بولغان اورنلارده تركلك قيلو،
٤٨) يا تيبه، يا سوزه، يا تشلى طورغان حيوانلرغه ياقن كيلو،
٤٩) تونده يالغوز بر اويده يوقلار.
٥٠) اوطلرنى سوندرميچى يوقوغه ياتو،
٥١) قنيسز قلچ وخنجرنى قولدن قولغه يورتو،
٥٢) قامش ايله ورمان آغاچى ايله آوزنى مسواكله‌و،
٥٣) آشلقلرنى تونله اورو،
٥٤) آغاچدن ييمشلرنى تونله جييو،
٥٥) تيرى ايله‌و، قان آلو وحيوان بوغازلاوكبى پچراق كسبلر ايله كسب قيلو،
٥٦) قونافنى صيلاو اوچون بورچقه آلو،
٥٧) اوزندن فقيره‌ك كشينك بيركان صدقه‌سن آلو،
٥٨) طعامنى ضرورتسز پچاق اوچى ايله آلوب قابو،
٥٩) حق سوز بولسه‌ده، طكلاوچيلر يالغانغه حساب قيلورلق سوزلرنى ضرورتسز سويله‌و،
٦٠) سنتكه ياقن بولغان عملرنى قيلماسقه عادتلنو (ترك سنت مستحبه).

تمام.